

nélat, ki ma különösen jó hangulatban látszott lenni, minden felvonás után többször kihitták. Utána legjobban tetszett Füredi. Hofbauer Zsófiát is megtapsolták. Ellinger rekedt volt. A színház megtelt.

Budai népszínház.

Máj. 30. „II. Rákóczy Ferencz fogsága.“ Eredeti dráma 5 felv. Irta Szigligeti.

Máj. 31. Bihari jutalmára, először: „Bitterlin kapitány.“ Vigjáték 1 felv. Szintén először: „Mókus.“ Sardou vigjátéka 1 felv. Mindkettőt fordította Tarnay Pál. Ez utóbbi vigjáték lefordítására kár volt a tintát pazarolni; ez csak arra szolgált, hogy lássuk, miszerint az „Utolsó levél“ írója is tud rozsz darabot írni. A másik új darab jobb, de ebből csak azt tanultuk, a mit régen tudunk, hogy a népszínház tagjai mily ügyesek a „Peleskei notárius“-féle darabokban. A jutalmazottat tapsokkal fogadták, koszorút is kapott.

Jun. 1. „A vén bakancsos és fia a huszár.“ Eredeti népszínmű 3 felv. Szigligetől.

Jun. 2. „Két magyar király, vagy: az istenítélet.“ Történeti népszínmű 3 felv. Szigligetől. Simonyi jutalmára adatott, csekély számú közönség jelenlétében. Az előadásról nem sok jót mondhatunk.

Jun. 3. „A tücsök.“ Falusi életkép 5 felv. Irta Birchpfeifer Sarolta. „Fanchon“ szerepét, midőn az még ugyeszlólván öntudatlan állapotban él a vad természet ölen, Szépné igen jellemzőleg adta, de már a szerető Fanchon nem sikerült ugy.

Jun. 4. „Egy nő, ki az ablakon kiugrik.“ Vigjáték 3 felv.

Jun. 5. „A peleskei notárius.“ Bohózat 4 felv.

Szerkesztői mondanivaló.

6050. Pápa. H. I. A Petőfi illető adatokat s a sajátkezűleg írt fiatalkori költeményt nagy köszönettel vettük. Annak idejében legjobb hasznát veendjük az alaptalan állítások megczófolására.

6051. Battaszék. R. G. Az efféle közleményekért nyomtatási díj nem jár; ellenkezőleg, mi monduk a szives tudósításért köszönetet.

6052. Debrecezen. B. L. Részünkről megteszük, hogy az illető kiadót, kibővíti őt pénzét küldő, az előfizetett munka elküldésére figyelmeztessük. De azért mégis ezelszerűnek tartandó, ha őn egyenesen V. I. urhoz fordulna panaszával, mert mi ez ügygel semmi összeköttetésben nem állunk. Mi csak annyit tudunk, hogy Asbóth Lajos „Emlékiratainak“ második kiadása nem sokára Heckenast Gusztávnál fog megjelenni; de az első kiadást, melyre őn előfizetett, mások és másutt kezeltek.

6053. B.-Sz. László. Több furdó vendég. Nem eléggé világos előttünk a furdó visszadási elleni panasza. S az efféle felszólásokat névaláírással fogadjatjuk el csak.

6054. Sárosi. S. J. Vettük és küldjük. Szives udvözlötünk.

6055. N.-Váradi. O. T. Nem szükség, hogy a rajzok fényképek legyenek; jó kézi rajzokat is szivesen veszünk. A beszély megjelenése most már valószínűbb.

6056. Bécs. K. T. Jelen vagyunk testestől lelkestől; de baj itt is van elég, nem csak ott. Egy két nap mulva definitív és tartalmas válaszzal szolgálhatunk.

6057. Eszény. Szabó József lelkész urnak. A vizkárosultak számára küldött 7 fnyi adakozás már a V. U. f. 6. 16-ik számában olvasható az „Adakozások“ rendes rovatában, s azóta régen át is van szolgáltatva a m. kir. helytartó-tanács elnökségének, hova minden efféle adakozás be volt küldendő. Csodáljuk, hogy az illető sorok kikerültek figyelmeket.

6058. Mező-Tarpa. A vers ezáltal elkésett, mert a helyet már más foglalta el.

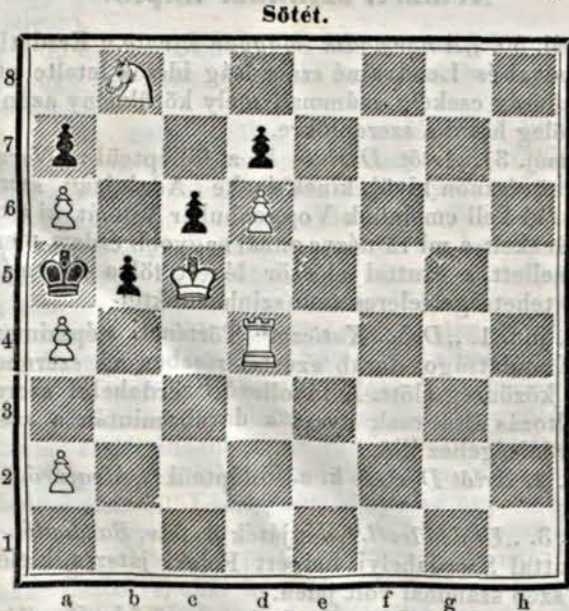
6059. Igó. T. L. Nagy sajnálattal kell kimondanunk, hogy a kérdéses előfizetési ügyben nem tehetünk semmit. Reánk néve ennek temérék akadályai vannak; — miről bővebben más uton.

6060. Bécs. Kl. Igen lekötözte őn, ha az arckép és életrajzi adatok birtokába juttatna minket. Más ok itt fenn nem forog.

6061. H.-M.-Vásárhely. F. Ö. Vettük a levelet s pénzt. Nehány nap mulva el lesz intézve minden.

SAKKJÁTEK.

128-ik számú feladvány. — Rothfeld Józseftől (Parabutyban).

Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatja Landerer és Heckenast, egyetem-utca 4. szám alatt Pesten 1862.

24-ik számú játszma.

Table with chess moves for Récsi E. and Pap Dezső. Columns include Récsi (White) and Pap (Black) moves, numbered 1 through 35. Includes a section for 'Világosnak B e 1 - e 4: még jobb lépése lett volna.' and 'Hiba lett volna Világostól V e 4 - b 7: F d 4 - b 2 miatt.'

A 123-ik számú feladvány megfejtése.

Table showing the solution to puzzle A. Columns: Világos, Sötét, Világos, A, Sötét. Moves listed include V b 3 - f 3, B e 4 - b 4, H h 8 - f 7, H f 7 - d 8, H g 6 - h 4, etc.

Helyesen fejtették meg. Nagy-Marján: Beóthy Maris. — Nagyóradon: báró Meszéna István. — Kun-Szent-Miklós: Bankos Károly. — B.-Újváros: Kovács Lajos. — Parabutyban: Rothfeld József. — Veszprémben: Fulóp József. — Kővölgő-Órszón: Gold Samu. — Pesten: Cselkó György. — Ó-Kaniszin: R. — Török-Szent-Miklós: Frankl A. Rövid értesítések. Kétsz. — Hevesi. Mi részvételt vagyunk a sorsuldózzott iránt. Ha a sakkjátékban keresi az enyhülést és szórakozást, bizonyosan föltalálja azt. Hogy őn e tekintetben a gyógyszer lapunknál leli meg, benső örömlétre szolgál. A 122. sz. f. beklüdtött megfejtése hibátlan, az utána jegyzett szintén; de a 126-kát újra elvárjuk öntől, mert most az fgyalog a matot meggátolja. — Sz. M. U.: D. L. Több helyről kaptunk már feladványokat, melyek másutt megjelentek, s hozzánk mégis eredeti gyanánt voltak beklüdvé. Hogy a világon eddig megjelent minden feladványt ismerjük, azt józanul föltenni sem lehet. Kellemetlenségek kikerülése tekintetéből kijelentjük, hogy az így beklüdtött feladványokat, ha arra valók, közöljük, de a feloldásukat a beklüdvőre hárítva, később az igazi szerző és a kutforrás megnevezésétől épen nem tartózkodunk. Önt most a „Berlini sakkújság“ 1857-iki folyamának júniusí füzetében a 801-ik számú feladványra utaljuk. A másik szép és jó, de önnök biztosító sorait várjuk.

HETI NAPTÁR.

Calendar table for June. Columns: Hón-és hetinap, Katholik. és Protest. naptár, Gör.-orosz naptár, Izrael. napt., Nap-kelet nyug., Hold-kelet nyug. Rows list dates from 8 Vasár to 14 Szomb.

TARTALOM.

Trefort Ágoston (arckép). Sz. K. — Tavasszi kép. Várady Gusztáv. — A debreceni kastély (vég). Jókai Mór. — Természettani katekizmus (folytatás). Képek a hazai népeletről XX. (képpel). — Az észak-amerikai hűborból (képpel). — A struccmadár (képpel). — Sáróvári Eöry Andor. — Történelmi kalászatok. VIII. (folyt.). Lehotzky Tivadár. — A nagyözölősi Kankovár. — Levelek a londoni kiállításról. XI—XII. Dr. Tükés. — Egyveleg. — Pünkösdkor (képpel). Szél Akos. — Irodalom és művészet. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Közintézetek, egyetek. — Balesetek, elemi csapások. — Mi újság? — Nemzeti színházi napló. — Budai népszínház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.

Felelős szerkesztő Pákh Albert (lak.: magyar-utca 1. sz.)

Pest, június 15-én 1862.

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedréthben 1/2 iven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten hazhoz küldve vagy postal uton külön a Vasárnapi Ujságra félre 3 ft. a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. újpénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó. (Szerkesztőségi szállás: magyar-utca 1. szám.)

Duka Tivadar.

Gyakran találkozunk e névvel napilapjaink hasábjain. Duka Tivadar egyike azon testvéreinknek, kik tőlünk a sors által elszakasztva, évek hosszú során át sem szüntek meg egy percig is, a haza hű fia lenni, sőt minden gondjuk oda van irányozva, hogy a messze távolban is szeretett nemzetök mivelődési érdek-it hatás-körök és tehetségök szerint előmozdítsák. Nem egyszer volt már alkalmunk, ily hazánkfiait közelebből is bemutatni olvasóinknak. Nem illő-e, hogy a kiknek minden gondolata hozzánk repül vissza, azokról néha napján mi is melegen emlékezzünk?

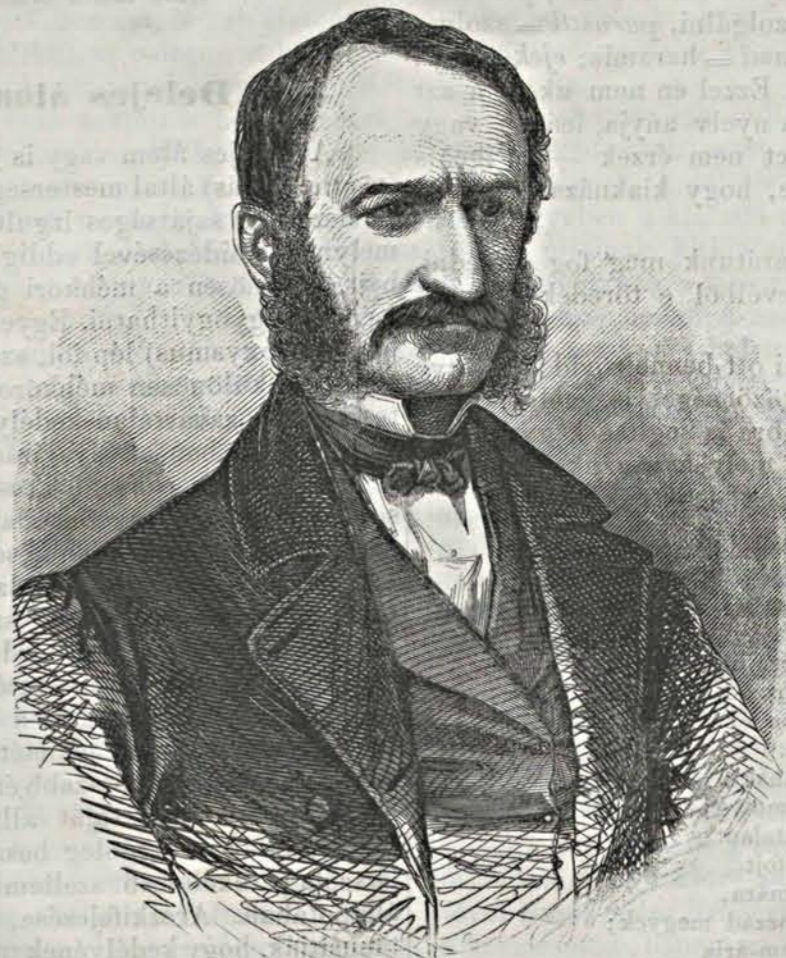
Duka Tivadar most angol királyi szolgálatban álló orvos Keletindiaiban, Monghyr városban, a Ganges partján, tőlünk több mint ezer mérföldnyi távolban, egyszersmind a Kalkuttában székelő ázsiai tudós társaság tagja. — Lapjaink olvasói emlékezni fognak azon nagybecsű, történelmi, természettudományi, irodalmi és művészeti tárgyú küldeményekre, melyeket derék hazánkfia ismételt ízben küldött hazai tudományos intézeteinknek, névszerint a Nemzeti Muzeuumnak, hol azok a legbecesebb s legritkább gyűjtemények számát szaporítják.

Mig Duka idáig jutott, mig mai szép állásat elérhető, sok küzdelmébe került, s lelki ereje megdörögtségének sok próbáját kellett adnia. — Tizenhárom éve lesz maholnap, hogy a haza határait megtört kedélylyel elhagyá. Az 1849-iki vihar sodorta el a hon kebléről a 22 éves ifjat, ki akkor egyike volt a tüzelőkü, reményteljes fiatal sarjadéknak; ki szintén ott volt, hol a többiek valának, s ki ha itt maradhat, tehetségeinél s kitartó vasszorgalmánál fogva bizonyosan itt is — meglehet, más pályán — polgártársai tiszteletére érdemesítette volna magát. — A világiosi szomorú napok után, a testileg is szenvedő ifju, üdülést keresendő, legelőször is Gräfenberg éltető forrásaihoz menekült, honnan néhány hónap mulva, jövendő sorsát az ég kegyére bízva, a nagy világnak intézte vándorlépteit és sok viszontagság után végre Londonba

érkezett. „Az én lépteimet — írja ő maga egy levelében — a Mindenható oly kegyelemteljesen vezérelte az ismeretlen ösvényeken, hogy csak káromlást fognék elkövetni, ha egy szót is merészelnék kiejteni zugolódásképen.“ A mint Londonban letelepedett, egész erélylyel látott hozzá egy új életpálya megalapításához, s bebizonyítá, hogy erős akarat a legnagyobb akadályokat is legyőzi. A magyar ifju, ki itthonn alig végzé be a jogi tanfolyamot s ezen pályán is szándékozott előbbre haladni, Londonban legelőbb is az angol s egyéb nyelvek tanulására fordítá figyelmét s ebben oly gyorsan haladt előre, hogy már 1850-ik évi októberben a londoni „St. Georges college“-ben az orvosi tanfolyam növendékei közé irattatta be magát, mely tanulmányait 1853. év végével a legszebb sikerrel végzé be, úgy hogy már a következő januárban hajón volt a Ganges partjai felé. „S mindezt — írja említett levelében —

Istenem után azon derék és szives barátoknak köszönhetem, kiket oly nagy számmal volt szerencsém találni az angol nemzet között. Nekem is önfenttarthatási ösztönöbberő feladatomból volt, pályát készíteni — s ime az ég áldása velem volt, nem keresve s mondhatom, önként jött azon, körülményeim között valóban kielégítő állás, melyet az angol kormány szolgálatában elfoglalok.“ Ez állás, mint említettük, orvosi alkalmazás a kelet-indiai angol kir. hadseregben.

Duka Tivadar személyes viszonyait illetőleg még megjegyezzük, hogy több év óta egy derék angol hölgynek férje, ki öt Angliából tengerentuli állására követte. A boldog frigyét mult évben fájdalmas csapás érte, a midőn a férj nejét, kis fiát és leányát, az utóbbinak beteges állapota miatt, a tropikus égalfból Európába küldeni kényszerült. Utközben a kis leány a Vörös tengereni hőségben vesélyesen megbetegedvén, Egyiptomban meghalt s az alexandriai temető hantjai fedik a hült tetemet. Neje s öt éves kis fia most Londonban vannak sógora házában, s ha az ég úgy akarja, nemsokára, tán

DUKA TIVADAR.

64 1892.

már a jövő évben, Duka Tivadar is oda hagyja egy időre Indiát, szabadsággal, s ekkor reményünk lehet, hogy szeretett hazáját is meglátogatja.

Hogy Duka Tivadartól — ha ideje s körülményei engedendik — még más téren is várhatunk tudományos eredményeket, annak bizonyosságul szabad legyen saját szavait közölni egy leveléből, melyet nem régiben intézett egy fiatalkori barátjához Pestre.

„S most azon tárgyra térek — írja Duka — melyet kedves soraid végén olvastam: Körösi Csoma Sándor munkálatának ál-talam való folytatására. Emlékszem igenis; hisz én mindig ábrándoztam e tárgyról gyermekéveim óta, s így mintegy ösztönt találtam magamban, hogy a mesés Keletnek érdekteljes titkaiba, ha lehet, bepillantak. Azonban az én terem, ha anyagi tekintetben sokkal kedvezőbb vala is, mint Csomáé, de hivatásom s kötelezettségeim is olyanok valának, hogy azok betöltése lelkiismeretes feladatommá vált. Nem lehet tehát én nekem a philologia s a keleti philosophia tanai firkészésére annyi időt fordítanom, mint Csomának, kinek egyéb teendője nem volt; ő életét ugyanis e pályára szentelte. Csoma sokat munkált, sokat fáradozott, — czélt azonban, fájdalom! nem ért, épen mivel sokat akart elérni. S nekem ugy tetszik, hogy élete vége felé céljától — a magyarok eredeti hazáját megtalálni — sokkal távolabb esett, mint volt utazása kezdetén; sok évig szükségtelenül fáradozott; s ha munkálatait cél-szerűbben rendezhette volna — sokkal kisebb fáradsággal sokkal messzebb juthatott. Én nekem nincs teoriám, nincs, mint az angol mondja, egy „hobby“-m, mit erőnek erejével bebizonyítani akarnék; én a persa és hindosztáni literaturákra fordítottam figyel-memet s most csak azt mondhatom, hogy a persa nyelv nemcsak azon klasszicitása miatt, mely a keleti irodalmak között az első rangukhoz tartozik, nemcsak azon gyönyörű zengzetes-sége miatt, melynélfogva e világrészben oly közkezdtségűvé vált: de megérdemli ez különös figyelmét a magyarnak, nemcsak mivel számos grammatikális formáiban a magyar nyelvvel azonos, de van már is némi terjedelmű lajstromom, mely azt mutatja, hogy azoknak közülünk, a kik a persa nyelv birtokában vagyunk, nem szabad a pálmát küzdés nélkül oda adni azoknak, a kik azt mondják, hogy a magyar nyelv nem tartozik az indo-euró-pai nyelvfajok osztályába, hanem finn eredetű. Én nem tudok finniül egy betűt sem s azért óvatosan fognam kifejezni e részbeni véleményemet: de nekem mégis csak furcsának látszik már „a priori“ is, hogy egy kaukázusi népiáj lehessen mongol — nyelv-ére nézve. Most csak néhány szót hozok fel hamarjában, mely persa tanulmányaim kezdetén már annyira szembetűnt, például: arda = ördög; parasztidan = imádni, szolgálni, paraszi = szolgál-ság; rinda = ringyó; jáva = gyáva; harami = haramia; ejek = egy; szad = száz; hazár = ezer, s így tovább. Ezzel én nem akarom azt mondani, hogy a magyar nyelv a persa nyelv anyja, leánya vagy testvére — erre magamban készülséget nem érzek — de igenis feltűnök ezen körülmények arra nézve, hogy kiaknázatlanul ne hagyjuk.“

Távollevő tisztelt hazánkfia és barátunk meg fog engedni, hogy a nem nyilvánosságra szánt leveléből e töredéket közzé-tettük.

Mi azt hisszük, hogy mindaz, a mi ott benne röviden érintve van, érdekelni fogja a nagy magyar közönséget is, mely velünk együtt ohajtani fogja: bár az ég továbbra is segítse kegyelmével mindazon tudományos buvárlataiban, melyek hazánk és nemzetünk multjára és jelenére üdvös befolyással lehetnek!

Hozzád megyek . . .

Hozzád megyek még egyszer, oh imádozt Szent természet, hozzád, hozzád megyek! Szívem szorul, szíván folyton ez állott, E büzhödésnek induló leget. Az áldozat-füst, mit feljutának A bűnök ördögei, — itt gomolyg; Az ég be nem bocsát tisztátalant, Itt, itt vezeklik és kinjába fojt. Hozzád azért egy enyhítő imára, Szent természet, hozzád, hozzád megyek; Az üde lég s az illat balsam-árja Megújítják te nálad lelkeket.

Itt benn a kábitó zaj dulja lelkem; Dul látva, mint puffad a törpe góg. Miként vigyorg a gúny az éhletetlen Becsületen — ez rázza a velőt! Ki tudna itt szentül merengeni, S imát rebegni a kék ég felé. Hogy vagy kacaj, — vagy számalomteli Hangon ne kérdjék: ez nem örült-é? . . . Hozzád azért egy enyhítő imára. Szent természet, hozzád, hozzád megyek; Az üde lég s az illat balsam-árja Megújítják te nálad lelkeket.

Szent templomodban a fény mily beszédes. A komoly fenség mily alázatos; Az intő szózat mily kegyes, mi édes — S az egyszerűség mily csodálatos! Oltárodon megáldott angyalok, — E szent papok gyújtják föl a tüzet, S kél égi illat, mitől olvadok, S kél könnyű kék füst, mi égig vezet. Ott, ott borulok én le egy imára, Szent természet, ott oltárod felett; Az üde lég s az illat balsam-árja Megújítják te nálad lelkeket!

Itt benn a düh hideglelése dermeszt. Majd láza izzaszt, éget, mint a tűz, — Látván, hogy az igaz szenvedve senyved És megvetetten haldoklik a hű. Pedig, pedig engem áldott szerelm Lágy, boldogító, szent karja ölel; Gyógyítná ő bajom, enyelg velem. Csak az ne volna, az ne oly közel! . . . Hozzád azért egy enyhítő imára, Szent természet, hozzád, hozzád megyek; Az üde lég s az illat balsam-árja Megújítják te nálad lelkeket.

Ott, ott, hol a tölgy-lombra s zsenge fűre Hint egyaránt a nap meleg sugárt; Ott, ott, hol bérczi sas s kis fűrj a fűbe Egyaránt védi fészket, oduját; Hol a szellőben hit, remény lebeg, Hol a harmatban hű szerelm ragyog; A hol nem érzem, hogy szívem beteg, A hol egészen üdvözült vagyok — Szememben egy fény rezg, a hit sugára: Közel van Isten és hallgat reám: Most, most borulok én le egy imára, Áldó imára érted, oh hazám!

Fejes István.

Delejes álom (Mesmerismus).

A delejes álom vagy is jobban áloméberség, az u. n. delejézés (magnetizálás) által mesterségesen előhozható, a kedélynek s idegrendszernek sajátos izgultságán s feszültségén alapuló állapot, melynek előidézésével eddig több gyógyász némely makacs ideg-bajt, különösen a méhkőri göresöket (hysteria) igyekezett s reményelt gyógyíthatni. Egyes rövidebb vagy hosszabb rohamok-ban (paroxysmus) lép föl, azonban leginkább csak az u. n. ideges egyének, különösen méhkőros (hystericus) nők hajlandók reá, ép testalkatás, zavartalan kedély nem igen fogékony irányában. Tü-neményei sokban az alvajáras — de leginkább az elmei tulleszültséghöz (extasis) hasonló, csak hogy a delejes alvó lelki ébersége sokkal tökéletesb az öntudat teljes hiánya mellett, úgy hogy ro-hama szüntével legkevésbbé sem emlékszik a történetekre. Bizonyos egyénekkel hosszabban s összefüggőleg beszélget: gondolatmenet-tét nem bizonyos uralgó eszmék (mint az álom, alvajárasban), hanem a hozzá intézett kérdések határozzák meg. Ha alvajáró — vagy fellengzővel beszélgetést kezdünk, kénytelenítettünk az ő eszméihez alkalmazkodni; a delejes alvó azonban a delejéző után irányul, annak eszmemenetét követi, minden kérdésre felel s a felkapott tárgyról hosszabb értekezésbe merül. Helyes fogalma van a külvilágról, saját állapotáról, tudata olyan, mint ébren. Nem csak összefüggőleg beszél s értelmesen ítélt, hanem olykor látszólag tökéletesb szellemi tehetségeket árul el, mint ébren-állapotában. Arckifejezése, nyilatkozatai s egész magaviselete tanúsítják, hogy kedélyének magasabb körében van illetőde. Épen ezért igen hajlandó erkölcsi s vallásos értekezésekre, rajongásra,

képzelt jósolatokra; miért is a babonás s elvakult tömeg ihletett jósoknak tartja a delejes alvókat. Külérzékeik, mint minden álom-téle állapotban, a külvilágról irányában többé kevésbbé érzéket-lének, kivéve a mire figyelmük különösen irányzódik. Többen állították, hogy delejes alvók nem a szemekkel látnak, hanem bizonyos belső látóköri tehetséggel vannak felruházva, mely előtt a legtávolabb, s legrejtettebb tárgyak is feltárulnak; ujhegyeik-kei, gyomortájukkal hallanak és látnak stb. stb. Ezen állítás azon-ban, mint a még felőlők keringő egyéb s mintegy természetfölöt-tiséget bizonyítani akaró monda, a legnagyobb mértékben való színűtlen, természetellen, lélektanai tapasztalatokkal s okokkal nem támogatható.

Az állati delejézés eleitől fogva a család, nyegleség s öncsaló-dás csata tere volt — s maradt maig; feltűnősege, idegenszerűsege s látszólagos természetfölöttsége nem egy hitelent babonássá, sok becsületes és értelmes észlelőt elvakult rajongóvá változtatott rövid időn át. Ismerve az emberi természetet s tudva, elfogult ítélet mily csalódást szülhet; a különben hiteles férfiak delejes álomról közlései is gyanus szemmel tekintendők, ha valószínű-lent, a természet s lélektan törvényeivel össze nem egyeztethe-tőt tartalmaznak; s az irodalom e téren alig lehetséges az igazat a költőtől megkülönböztetni, a delejes álom összes irodalmában alig lelhető egynehány egészen ép s egészséges észlelés szülte közlemény. „Mundus vult decipi,“ régi de igaz mondat. — Hogy elfogult ítélet s hibás logikai következtetés tévnyakokat eredm-nyez, példa rá a hasonszenvezet (homoeopathia.) Egyoldalú s elfogult pedig e tan ítélete, mert a kórágynál látszólagos ered-ménydus észleleteit nem rostálja silletőleg ellensúlyozta élet-kór- és vegytani bizonyítékokkal; enélkül pedig észszerű gyógy-tan s valódi tudományos haladás lehetetlen. Gyógyszerelésé-ben anyaggal akarván hatni anyagra (az anyag pedig nem tagadja meg magát), véghetlen parányig hígított gyógyszerre is véghetlen csekély — semmi hatása. Az egyoldalú „post hoc, ergo propter hoc“ hibás következtetés, ezen indulva a népiünkél divó „ráolvasás“ is helyet igényelhetne a tudományos rendszerek sorában, mert, hála a testi szervezet minden sérelmet kiegyenlíteni s épség-gét fenntartani törekvő működésének, az önkéntes gyógyulások száma, különösen hevenybajokban, igen örvendetes. Ily önkéntes gyógyulás, a mint egy részta leghanyagabb élet- s étrend, sőt épen káros behatások dacára is, a mint köznépiünkél naponkint tapasztalhatjuk, ugy másrészt valamely hasonnemű gyógyszer vagy baunscheidtismus, ráolvasás, kenés stb. után történhetik; lehet-séges-e most már ez esetek valamelyikében ezt, egyéb élet- és kór-tani körülmények tekintetbevétele nélkül, az előremet kezelésnek egyoldalulag tulajdonítani? A fennidézett tanok alapján fejlődött mai orvostan (medicina rationalis) nem tekinti a betegségeket a testben lappangó valami külön tényeknek, melyeket gyógyszerek, vagy az ezek által előidézendő (?) mesterséges kórok (a hason-szenvezet elve) által elűzni, lételöket mintegy ketté metszeni lehessen; hanem egy vagy több szerv működési zavarát, változott táplálási viszonyait ismeri fel azokban; e zavaroknak nem csupán tüneteit (symptomata), mint ezt a hasonszenvezet teszi, hanem lényegét s okait tudatja, hogy a rendelkezése alatt álló összes hatányok igénybe vételével, a nélkül, hogy a szorosabb értelemben vett gyógyszerekre helyezné mindig a fősúlyt, támogatja a szervez-et kiegyenlítői törekvéseit. A kifirkésztett kór-okok elhárítása, ártalmas befolyásuk távoltartása, az egyes kórnak megfelelőleg rendezett élet- s étrendi szabályok alkalmazása, a kórfolyamatra vegyileg vagy erőszettel (dynamic) ható, s azt okszerű tapasztalatok nyomán kedvezőleg módosítandónak bizonyult gyógyszerek adagolása, egyes veszélyes vagy a beteget kínzó (fájdalmak) kór-jelek esillapítása teszik feladatát az orvosnak, melylyel a szervezet működését, a betegség foka, a beteg szervek az összes szervez-zetrei kisebb-nagyobb fontossága szerint, a legtöbb esetben rövi-debb vagy hosszabb idő alatt a rendes kerékvágásba hozhatja, nagyobb mérvű változásoknál a beteg állapotát legalább is türe-tővé teheti, sok kifejlendett utóbajnok elejét veheti, nem kapkod-ván érthetlen csodadolgok után. A mi az orvosi ismeretekben hiányos s tökéletlen, az csak a fennemlített tanok alapján a kór-ágynál tapasztalatokkal összhangban, de nem új elméletek felállít-ásával, fejleszthető; mert a hol nincs biztos alap, bajos azt építeni.

Bocsánat e kitérésért t. olvasó; elfogultság- s öncsalódsárról

szólva, önkéntelen jöttem e tárgyra, mert hogy is kárhözthat-juk a népet a babonáért, a ráolvasásban bizalmaért, ha magunk is a hasonszeny baunscheidtismus- s más csodadolgokban hiszünk. Vagy nem hozható-e párhuzamba a Lilioesé, Brama-Water, Vipera-zsinór s több efféle jó keletnek örvendő szer, a köznép kigyó- és szunyog-zsirjával s a köszvény és csúz ellen a nyakon hordani szokott elefant-tetűjével (anacardium verum magja)? Mennyi nincs „többé kopaszfej“-féle hangzatos hirdeményü kenőcs fogy el éven-kint? pedig a hol a haját tápláló hajszemölcs elcsenevészett, nem használ ott semmiféle kenőcs.

Az állati delejésségről való tannak alapját Mesmer vetette meg, mely róla Mesmerismusnak is nevezetik. Mesmer svéiczi szü-letés, Bécsben végezte az orvosi pályát; tudorá előléptetésé alkalmával 1776-ban a bolygóknak az emberi testre való befolyásáról értekezett. Középszerű észtehetsége mellett égett a vágytól új fel-fedezések által kitűnni. Egy Hell nevű jesuita társaságában kísér-letekkel puhatolta a mesterséges delejvasaknak hatását az emberi testre, néhány kísérlet után a delejésségben új, csodatevő gyógy-hatányt látott. Hell nem osztozott Mesmer véleményében, mert nem tapasztalta azon hatást, melyet Mesmer tapasztalni vélt; s ehhez nem kedvezvén új gyógy módjának Bécsben különösen a sze-rencse, 1778-ban Párisba tette át lakását. Itt rövid idő alatt nagy hirre vergődött, a betegek seregestül tödultak hozzá, s ezenfelül Deslon kitűnő orvost is megnyerte tana számára. Hirneve oly nagy lett, hogy a megajánlott 30,000 frank évi díjért sem kötötte le magát Párisban, tovább ment Spaaba, hol nemsokára nagy ijedt-ségére hallotta, hogy Deslon maga kezére kitűnő szerencsével üzi a delejes gyógy módot. E hirre rögtön Párisba sietett vissza, s titkát többeknek, fejenkint száz Lajos-aranyával adta el; ezáltal, mondják, tömérdek vagyont szerzett. Most már a titok Mesmer akarata ellenére közös tulajdon lett, s ő kincseivel, rosz bánásmód s megsalátásról panaszkodva, elvonult Párisból.

Az állati delejésség használata mindinkább terjedvén, a fran-czia kormány egy kitűnő férfiakból álló bizottmányt (Bailly, Lavois-sier, Jussieu, Franklin) küldött ki az ügy vizsgálatára. Ezen bizott-mány jelentése szerint az ugynevezett delejézés egy faedény (baquet-elvevezéssel) segítségével történik, melyben a delejes folyam állítólag összesűrítették, mely azonban olyan anyagot nem tartalmaz, a mi delejésséget fejthetne ki, vagy azt visszatartatná. Az ugynevezett baquetbe több hajlékony, elágazó vaspálczika van erősítve, ezek a delejésséget a körülülő személyekhez, sőt köz-vetlen a szenvedő testrészeire vezetik. A delejézendő egyének mind szalaggal voltak egymáshoz kötve, s olykor, hogy a delej-folyam jobban szétterüljön közöttük, mindegyik szomszédjának hüvelyk-ujját fogta.

A delejézendők hall-érzékeik egyuttal zongora- s énekhangok gyönyörködtették, mert Mesmer szerint a hangok kitűnő vezetői a delej-ségnek. A delejéző kis vaspálczikát tartott kezében, mely-nek hegyében a kiáradó delejésségnek állítólag össze kellett sűrít-ődni; ujjainak, különösen az illetőknek alhas táján érintésével állítólag fokozta, s a szenvedő tag felé vezette a delej-séget. Nems-csak a betegeket, de a zongorát, fákat, üvegeket, poharakat, szóval mindent, a mivel a beteg érintkezendő volt, megdelejezték.

Az ekkép megdelejeztettek némelyike csendes és nyugodt ma-radt, a többi köhögött, köpködött, könnyebb fájdalmat, fokozódott helyi, vagy általános meleget érzett, izzadt, néhány pedig göreső-két kapott, síkoltott, sirt, nevetett, vagy esuklott, a mi olykor sűrű, nyúlós, néha véres folyadék köpdözésével végződött. Minden a delejéző akaratától függött, a látszólag legmélyebben alvó egy-szavára vagy egy pillanatára azonnal felébredt. Műtán a bizott-mány több próbát tett volna, egy fiúnak például a delejezett fát kellett volna felismernie, de tévedt, — az egész miveletet ártal-masnak s veszélyesnek nyilvánította, a látszólagos hatást a felcsi-gázott képzelet s az ezáltal felzaklatott érzelmek következményé-nek véleményezte. Jussieu egyedül nem írta alá ezen nézetet.

Daczára ennek, a delejézés egész Franciaországban elterjedt, a vezérszerepet most Puysegur marquis vette át, módosított keze-léssel, s e mód mellett tünt fel legelőször a delejes álom. A francia-forradalom egy időre megakasztotta a delejéző járványt, végez-telvis ismét egész Francia- s Németországban felkapták; de nemcsak a kezelésmód, hanem az elméletnek is megváltoztatásával, a meny-nyiben most az eredményt a delejézőtől áradó ideg-folyam hatá-nának tulajdonították, mely olykor csupán erős akarat által szel-

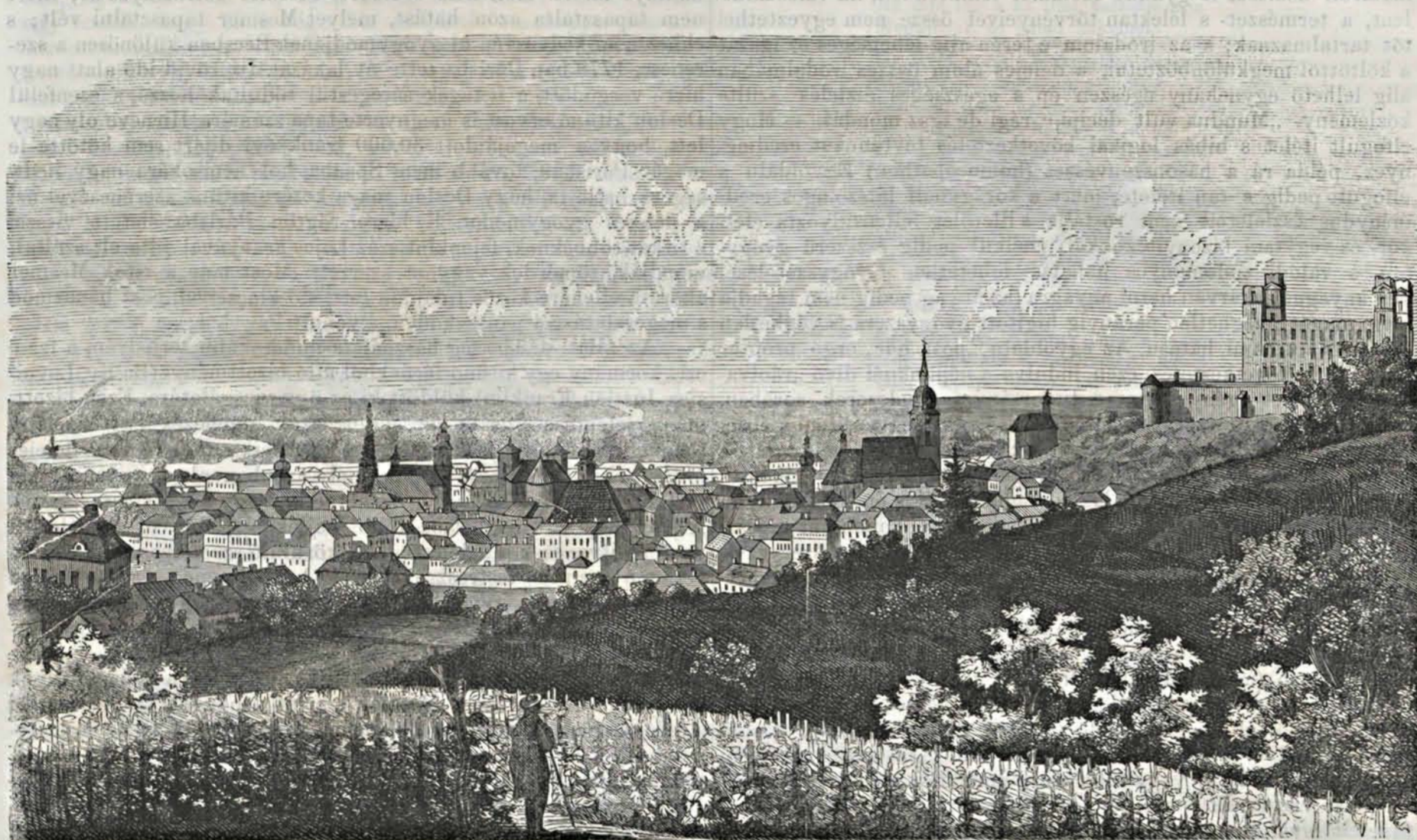
lemileg is képes hatni. E későbbi időszakban az ugynevezett baquetet ritkán használták, hanem bizonyos kézfogásokkal történt a delejezés. Rostan módja szerint a delejező szemközti ül le betegével, úgy hogy térdek s lábujjaik érintkezzenek. A delejező ezután megfogja betegének kezét, s tartja addig, míg hőmérséke az övével egyenlő lesz; ez megtörténvén, kezeit annak vállaira teszi, egy-két perc múlva karjait s mellét néhányszor végig simogatja. Kezeit most a gyomortájjára helyezi, s innét a lábszárakat simogatja néhányszor végig. A beteg ezalatt eleinte huzódózást érez tagjaiban, később elkábul, szemhéjai nehezednek, s nemsokára mély álomba merül. Rostan szerint a delejezőnek, hogy sikeresen működjék, egész figyelmét s akaraterejét a miveletre kell fordítania; a tekintet s arckifejezés minősége lényeges, mások szerint mellékes dolog, mert a hatás inkább fizikai s nem szellemi. Többen minden kezelés nélkül csakis akaratak erejével delejeztek stb. Ujabbak szerint a meglehellés s valami megfricskálásféle mivelet is igen fontos, mely utóbbi abból áll, hogy a delejező becsapott ujjú kezét lassan az illető arczához közelíti, s itt hirtelen kinyitja. Néha a hold is akadékoskodik, s csakis ezen mivelettel lehet rendre utasítani. Berlin-

A történeti visszapillantásokat későbbre hagyva, tekintsünk magára a városra és az azt környező vidékre.

Pozsony képét még eddig többnyire a Dunára eső részéről vették föl, mi magában véve a várost igen szépen és festőien tünteti elő; (mint ez a Vasárnapi Ujság 1859-ik évi 36-ik számában is közölve volt,) de ha a várost gyönyörű fekvésével, és kellemes vidékével egyetemben akarjuk látni, akkor menjünk fel az itt kezdődő Kárpát hegység valamelyik csucára s tekintsünk le az alattunk fekvő város utcáinak s házainak tömkelegére, a várhegy királyi romjaival koronázott kőtömegére! Erről az oldalról kívánjuk megismertetni e várost jelen képünkkel.

A város külvárosaival együtt közvetlen a Duna bal partján fekszik, nyugati és északi oldalát pedig a várnál emelkedni kezdő Kárpátok szakadozott lánczóra, s a várossal összeölelkező szőlő-hegyek, viruló gyümölcsös kertek változatos csoportozata környezi.

Amott a városon túl pedig a Duna kanyargós ágazatai a napfénytől megezüstözve tündöklenek ki a buja növényzetű szigetek setézőld lombjaiból; s még tovább az áldott Csallóközzel ha-

Pozsony látképe.

ben egy időben Wolfart alatt a delejezésnek külön tanszéke volt. Ő a baquetet is használta, melyet delejezett zabbal, vízzel, delejes lehellettel telített palaczkokkal, delejezett üvegdarabokkal stb. töltött meg. A delejezési üléseknek bizonyos meghatározott órájuk volt, különösen a nők szorgalmasan látogatták. Jessennek egy ismerősnoje szintén visszaidézö váromladék ezen üléseket, csupa mulatságból, mert, mondá, néha elaludni s a közben beszélni is kell; mily jól esik ilyenkor mások felől oly észrevételeket s megjegyzéseket tenni, a mi különben nem illő s nem szabad.

(Vége következik.)

Pozsony.

A ki valaha átutazta azon számtalan gyönyörű vidéket, melyeket az ő Duna, hazánk e nagy életere, szöke habjaival érint, kétségkívül Pozsonyt festői vidékével, omladozott királyi várával a legmeglepőbbek közé fogja sorolni.

Hazánk viszontagságos történetében nagy szerepet játszó régi nevezetes városaink egyike Pozsony.

táros nagy, sik téren sűrű erdőségek, s a legszebb ligetek zöldkékes színben tűnnek el a láthatáron.

Látni innen a városnak nemcsak minden templomát, de még az utcákat és nevezetesebb épületeket is igen jól kivehetjük.

Alappontot képző ósanyaként áll előttünk a nagy dolgok emlékeit visszaidézö váromladék s alatta és körülötte mintha csak gyermekei, és apró unokái volnának, amphitheatralis félkörben terjed el a hegyi város házainak tarka serege, nem elszigetelten a természetől, hanem ennek zöld öltönyéhez rokonilag simulva. Azt hinnéd, hogy itt minden ház az öt sűrűn övedző lombos fákkal, és virágokkal együtt nőtt ki a föld rétegeiből, mert alig látsz itt választó vonalat a természet és mesterség közt. Mintha az egész egy istenkéz által rendezett nagyszerű tündéri kert volna, egymásra halmozott mulató házakkal!

Nevezetesebb épületei közül megemlítendők: az ország háza, mely 1753-ban épült, ebben tartattak 1848-ig az országgyűlések. A városháza rézzel fedett csinos toronnyal, igen régi épület, körülbelül 500 éve, hogy fennáll, 1733-ik évben javított és emeltetett feljebb. A primási igen diszes palota, a vármegyeház, a csinos

színház redoutteremmel együtt. A királyhegy mesterségesen előidézett magaslát, szép kerítéssel s felmenettel ellátva, melyre az ujonnan megkoronázott király lóháton felmegy s szt. István kardjával a világ négy tája felé vág; épült 1775-ben. A régi királyhegyen, mely azelőtt 210 évig szolgált e szertartásra, jelenleg nagyszerű magtár áll, mely 1774-ik évben építettet. Nevezetes épületek továbbá az árva-ház, herceg Grassalkovich palotája és az Eszterházy-féle nyári lakás stb.

Egyházai és zárdái közül nevezetesebbek: először a szent Mártonról nevezett főegyház, mely szent László király alatt épült 1090-ben, az alamizsnás szent Jánosról nevezett, szemléltre méltó kápolná-jával, belső bolthajtásait 8 oszlop tartja; a fehér márványból készült pompás nagy oltáron szent Mártonnak Donner hires szobrász által 1734-ben készült, és 100 mázsát nyomó fölsége ércszobrát láthatjuk. E templomban koronáztattak a magyar királyok, s ugyan itt végezték hajdan különös szertartással a tűzpróbákat. 1760-ban tornyát megújították és 13 öllel felemelték, csuczára a magyar sz. korona ábráját illesztették.

2-or. A szent Ferencz-rendi atyák diszes temploma. Pozsonynak nemcsak régisége, hanem történeti nevezetessége is e templom. A templomot kolostorral együtt IV. László király építtette 1280-dik évben, kriptája felöl pedig azt állítják, hogy az még 200 évvel idősebb, mint a templom. Ezen egyházban nevezettek ki a sarkantus vitézek, és üttettek fel a szokásos szertartással. Építészeti tekintetben maga a templom goth stýlben van építve, valamint tornya is kicsinyben hasonlít a bécsi szent István tornyához.

3-ik szentegyháza, mely a Megváltóról nevezetik, a jézsuitaké volt. 4-ik az Ursula-szerzetbeli apácáké, a kiknek klasztromjában leányok taníttatnak kézi-munkákra és tudományokra. 5-ik az irgalmas szerzetbeli atyáké, kik 1672-ben telepedtek itt le, s azóta a szenvedő

emberiségnek hasznos szolgálatokat tesznek. Ezenkívül van még itt a Trinitarius-atyáknak, kapuczinusoknak, szent Erzsébet-szűzeknek 1774-től, Notre Dame-apácáknak és az evangélikusoknak

két egyházuk. — A királyi vár, mely a város felett 70 ölnyi magas-ságu hegyen, védfalakkal jól megerősítve épült, 1635-ben az ország költségén megnagyobbított. 1762-ben ujonnan megjavított, mely többbe került egy milliónál. Mária Theresiának kedves lakhelye volt. Később seminarium lett, s az itt oktatott növendékpapok közül több jeles férfit nyert a haza.

Később katonai laktanyául szolgált, mondják, hogy utóljára olasz katonák laktak benne, kik megunták már a vizet és fát hátukon a magas várhegyre felhordani, s hogy e nehéz munkájuktól megszabaduljanak, felgyújtották azt.

Közintézetekben sem szenved hiányt Pozsony, ezek közül említésre méltók: a Lazareth polgárkórház, szegények háza, az év. szegénykórház, a beteg vándorlegények alapítványa, a művészek és nyelvtanárok árváinak s özvegyeinek segélyző intézete. Számos kath. és evang. tan-és nevelő-intézete van, királyi akademiája igen régi, Vitéz János esztergomi érsek alatt 1469-ik évben állított fel, s deakul „Academia Istropolitana“-nak nevezetett, és 1785-ik évben a Klarissza-apácák zárdája alakítottát át kir. akademiául.

Különös fontosságu Pozsonyra néve a Duna-gőzhajózásán kívül Pest és Bécscelesi összekötetése és a már számos év óta fennálló vasut.

A Dunán kívül Pozsonyt még egy más kis folyó (Weidritz) is nedvesíti, mely a szent-györgyi erdőkből veszi eredetét, s innen így is hivatik, és a város alatt a Dunába szakad, miután 9 malmot hozott mozgásba. A közlekedést a Duna jobb partján levő ligetek, gyönyörű kertek s szántóföldekhez 1802. óta egy 100 ölnél hosszabb állandó hajóhid tartja fenn.

E hegyi városunk majd minden magasabban fekvő utczájából szép kilátás esik a vidékre; alig nézhetünk ki az ablakon anélkül, hogy valami szép tájképet ne látnánk, mi fölötté kedvessé teszi a pozsonyi lakást, valamint — daczára a változó időjárásnak — szelid mérsékelt éghajlata, tiszta hegyi levegője, egészséges vize, mind mennyi életet elemek, miket tudva és ismerve, egy cseppet sem csodálkozhatunk, hogy a nyugdíjazott hivatalnokok és tiszték

Pozsonyi főtemplom.

Pozsonyi főpiacz és városháza.

Pozsonyi színház.

annyira szeretnek itt lakni, kiket azonfelül még az itteni olcsóság is ide csábít.

A mily eleven, zajos, s a mily fényes és nemzeti színezetű volt a pozsonyi élet az országgyűlések alatt, épen oly csendes, egyszerű s magába vonult az most, mintha csak egészen más lélek szállott volna belé.

Zombory Gusztáv.

Természettani katekismus.

(Folytatás.)

51) *Miért gyűlöl meg olykor magától a szénaboglya, hajók raktáiraiban felhalmozott gyapot-, len-, kender- és rongyosomó?* Mert nagy tömegekben nedvesen vagy nedves helyre vannak összegyűjtve. A nedvesség ugyanis rothadást (lassu égés) idéz elő, s az ennek következtében kifejlődött melegség a halmozott összegyűlt, miután a levegőnek szabad útja annak belsejéhez nincsen.

Gyakran átmelegszik a szénaboglya a rossz rakás következtében belsejébe jutott esővíz miatt. Ez esetben legjobb széthányni azt, vagy pedig a hőség elvezetésére, középebe egy kürtöt alkalmazni.

52) *Miért emelkedik a füst gyűrűs, gomolygó idomokban?* Mert a meleg levegőknek, mely a füstöt magával felfelé vinni igyekszik, utjában a környező hidegebb részek ellenállásával kell küzdenie, s e közben ide oda köröskörül forogni kénytelen.

A füst az égő rész, mely szénrészecskékből, látható gözből és különböző légnemű alakot öltött gázokból áll.

Gáz és gáz különbözőek. Amaz, a hőmérséklet alább szállításával, cseppfolyóssá lehet, ez rendszerint nem.

53) *Miért füstöl némelyik kemény (vagy kürtű) alóira is?* Mert az égő tűz a friss levegőt előbb felfelé szorítja, hogy sem akkora újabb légérkezhetne táplálására. A hiány kipótlására tehát a keményen siet lefelé egy légvonatot, mely aztán magával együtt füstöt is hoz.

Leggyakrabban megesik ez ott, hol a léghuzam elzárása cseljából az ajtók és ablakok bőr vagy posztószél toldásokkal, mohval, könyöklőkkel, vastag szövetű függönyökkel vannak ellátva.

54) *Hogyan lehet e bajon segíteni?* Leggyorsabban az ajtók és ablakok kinyitása által. Legelőszérűbben úgy, hogyha a kályha vagy kandalló tüzelőjét egy kis cső az u. n. szélfogó által a külső levegővel összeköttetésbe hozzuk. Így a tűz is kellőleg ellátva leend friss léggel, ablakok és ajtók is légzárólag maradhatnak s meleg szobánk lehet a nélkül, hogy léghuzamtól lehetne tartanunk.

Gyakran füstöl a tűzhely akkor is, hogyha az ajtóval ugyanazon egy oldalon van, mivel ajtónyitáskor egy léghuzam rézsut csap a tűzbe s onnan füstöt terjeszt a szobába. Ezen csak a tüzelő helyének megváltoztatásával lehet segíteni.

55) *Miért terjed néha kellemetlen koromszag nyáronta oly szobában, hol sokan összegyűlve vannak?* Mert a kéménybeli levegő hidegebb mint a szobáé, annál fogva a tüzelőn át a szobába leszáll s ott az alkalmatlan illatot hagyja.

56) *Hogyan lehet általában élénkebbé tenni az égést a tüzelőkben?* Hosszu és szűk nyílású kémények, kürtök által. Rövid és tágas füstvezetőkben a levegő nem melegekodik jól fel, s annál fogva meg sem ritkulhat annyira, hogy helyébe gyorsan friss lég toluhasson. Mentül nagyobb a tűz felett lévő elhasznált levegő hőfoka, annál gyorsabban elrepül az s tödül helyére más, azkal annál erősebb a léghuzam. Ezért hosszú és szűk nyílású füstvezetők alkalmazatnak az újabbkori kandallóknál, házak kéményeinél, gyáraknál stb.

57) *Miért áll felfelé a gyertya lángja?* Mert a körülte lévő légtömeget felfelegeríti s ez oknál fogva megkönnyíti; mely midőn gyorsan felrepül, magával ragadja az égő lángot is.

58) *Miért a gyertyaláng felül kupidomú vagy hegyes?* Mert a fénylő láng azon sötét homályos gázból veszi táplálékát, mely közvetlen a bél felett lebeg. E hasonlat kupidomú gáz pedig, miközben felfelé emelkedik, fel-emészteik, s míg ily módon terfogata fokozkban fogy, a láng hegyes alakot nyer.

59) *Miért nem kell a stearingyertyát koppantani?* Mert végony béle ugy van sodorva, hogy végével a láng külső szélének fordul, hol a legnagyobb melegség fejlődik ki, s itt tökéletesen elég.

60) *Miért nem készítiknek ily módon fagygyertyát is?* Mert a fagygyú könnyebben ömlik mint a stearin. A bélnek meghajlása, minél fogva a láng jóformán oldalt terítettik, azt eredményezné, hogy azon a részen a gyertya minduntalan folyva azaz „futna.“

61) *Miért alszik el a gyertya, erősebb fúvásra, ha egyszer a levegő táplálja a lángot?* Mert a lángot az erős fúvás a bétől elválasztja, s táplálékától megfosztván, elhunyni kényszeríti.

62) *Miért füstöl a gyertya?* Mert a láng külső felülete a levegő útját elzárja a legbensőbb részekbe. Ezekből tehát, az el nem égett szén egy részét, füst alakban ragadja magával a hullámzó lég.

63) *Miért nem füstölnek az Argand-féle lámpák?* Mert ezeknél a láng középehez is szabad útja van a levegőnek, minek következtében a szén ott is csak oly tökéletesen elég, mint a külső részeken.

64) *Miért számítják meg az üveghegyer a lámpa füstölését?* Mert a láng-

közepén át léghuzamot vezet keresztül, minél fogva az elégs tökéletesebben véghez megy (l. 56. kérdést).

65) *Mi az a fekete leverődés, mely a vasúti utazók ruháját olykor belepíti?* Nem korom és nem füst. A vasúti mozdonyban az erős szélhuzam miatt a tüzelőszór oly tökéletesen megemészteik, hogy felette csekély mennyiségű korom származhatik. Azon alkalmatlan leverődés, a mozdony kürtőjén kitululó vizgőtűl van, mely utjában a csőről mocskot szedett magába.

66) *Lehet-e a vizet nyárban is megfagyasztani?* Igenis lehet, még pedig többféleképen. Legegyszerűbben úgy, hogy a vizes palackot gyapottal körül-tekerjük s ezt egy darabig aetherrel locsolgatjuk.

67) *Miért fagy meg ilyenkor a víz?* Mert az aether igen gyorsan párolog, s az e végett szükségelt melet nagy mennyiségben és hirtelen elvonván a víztől, ugy hogy ez nem tarthatja fenn magát cseppfolyós állapotban. Üdvös hatása van az aethernek a forróságban, gyuladában levő betegek-nél, ha vele azoknak halántékait nedvesítgetjük. Ez esetben az, a lábzan szenvedő fejt hűvösen tartja.

Egy igen szép ide tartozó kísérlet a következő is. Veres izzó éreny-edénybe némi vizet s hozzá kevés kénsavat töltünk, ekkor az edényt felfordítjuk, mire a víz jégalakban esik le lábainkhoz. (Végső kísérlet.)

Az ember és a papirus.

(Müller Károly után.)

A papirus története egyszerűs mind az emberi nem története. Papirus nélkül a nyomdászat mérhetlen dicsősége nagyon föltételes volna. Európa azon nagyszerű műveltsége, mint azt a tudományban, művészetben és iparban kifejezve találjuk, papirus nélkül alig létezhetnék; mert a papirus volt az első nagyszerű telegraf, mely által a föld népei egymással könnyű szerrel összeköttetésbe léptek, gondolataikat és felfedezéseiket közölték. A felhasználni papirus mennyisége a nép szellemi műveltségének természetes mérve, mint a vasé iparbeli tevékenységének ismertetője, és — hogy *Liebig* kifejezésével éljünk — mint a szappan évi szükséglete a nép általános műveltségi fokát jelöli.

De nem mindig volt úgy, mint ma, midőn kevés pénzért papirusban egész gondolatraktárt szerezhetni, milyent az ókor népei nem ismertek. A papirusnak rövid történetét véve alapul, világosítsuk föl a fönnbbi állításokat.

Ha az emberi nem hajnalodni kezdő művelődésének kezdetére visszamegyünk, az írószók története kézen fogva halad az emberi szellem fejlődésével. Mielőtt a beszéd kifejlődött volna, írószókra nem volt szükség. A természet mintegy magasztos szellemi jegyajándékul más beszédet adott az embernek, a közvetlen érintkezés beszédét, mely által nem volt képes más hasonló lényekre távolban hatni: a mozdulatbeszédet, mely ma is oly csodálatos és kifejezésteljes a süketnémáknál.

Az ember a nyers állapotból a beszéd képezése által kiemelkedvén, alakot adott gondolatainak, s ez alak azonnal a közvetlen szóbeli értesítésen kívül nagyobb tért is követelt. Dicső belső természetéhez híven, az ember a távolra és az öröklétre gondolt, hogy élete viszonyosságait barátjával és az utókorral közölhesse. Beszédeül az írást teremté. Ez első művelten alakjában nem volt egyéb, mint fölhányt földhalmokból, kötömegekből, faszlopokból álló emlékek.

Az írás módja ismét a nyelv műveltségi fokának, s általában az ember lelki állapotának mércejévé lesz. Az ember már a képes írásban is nevezetes előmenetelt tett, habár az író eszközök, a kő, téglá, ék és véső, még nagyon durvák valának. A képes írás bizonyítja, mennyire összefüggött még az ember közvetlenül a természettel, mennyire élt és gondolkozott benne. Azért nem lepnek meg többé ennek betűi, mivel azok kivétel nélkül a természet képei. A legismeretesebbek az egyiptomi emlékein találhatók: a hieroglyphok. Azonban más egyes népek is bírnak ily írással, névszerint Dél-Amerikában, sziklakba vésvé.

Egyébiránt mi lassan haladt a betűírás kifejlődése, meglátszik azon sajátosság módban, mely által a régi peruiak gondolataiban megtestesíteni törekedtek. Ez a quipu- vagy csomóírás, melyről Tschudi az ő „Perui uti vázlatában“ tesz említést. E végre egy fősínort használtak, melyre számtalan mellékszínort lefüggő ágak gyanánt alkalmaztak. Amaz mintegy fő-gondolatait tartalmazta a tudósításnak, az ágak bizonyos különönmű, mesterségesen átszított csomók által a részleteket. E mellékszínörök sokszor különféle színűek valának, és például a piros a katonákat, a sárga az aranyat, a fehér az ezüstöt, a zöld a gabonát jelezte stb. Milyen fáradságos volt ez írás olvasása, bizonyítja azon körülmény, hogy az olvasónak előbb mindig szóbeli üzenet nyomán kellett megtudnia, vajjon az illető quipu a népszámlálásra, adóra, háborura stb. vonatkozik-e? Ez által a Jankebirodalom uralkodói kényszerítve voltak bizonyos hivatalnokokat (*Quipucamayocuna* vagyis csomóhivatalnokokat) tartani a csomók megfejtése végett, később azonban e durva írásmódot is nagy tökéletességre vitték, s legújabb utazók tudósítása szerint a perui fensík pásztorai most is ezt használják nyájuk számlálásában. E különös írásmód mindenestire a képes és betűírás közt középet áll.

Sokkal hathatósabb volt a betűírás föltalálása, mi által az ember lassankint a durva és sok nehézséggel járó képes-írás fölé emelkedett. Ezzel egy időben bizonyosan nyelve is épen annyira nyert belső összefüggésben, miből már a természet által nem nyújtott beszédképek szüksége származott.

Ékek és vésők voltak az eszközök, melyekkel Babylonban és Chinában, az emberi műveltség az ősi székhelyein égetett téglákra és lapos kőlapokra írtak. Később hegyezett kővelkel, és még később fémrudakkal is írtak. A kővek után fémlapok, és pedig a könnyebb készítés miatt valószínűleg ólomból készültek következtek. Ez új papirushoz, melynek készítése már bizonyos vegytani ismereteket kívánt, keményebb írószókot kellett használni. Az ember ezeket is föltalálta a kemény kővelkel. Az utóbbi nem sokára az írószorból keményebb papirusá változott; mert az ólom puhasága miatt nem volt alkalmas arra, hogy a tökéletesbedett írásjegyeket későbbi kor számára föntartsa. Az ember kitalálta a módját, a réz lapokká alakítani. Írószorból a vas szolgált.

Azonban mindez a feltartóztatlanul előrehaladó emberi szellemet ki nem elégítette. Fából készült lapokhoz nyult tehát, melyekbe betűit cson tokkal és rézzel véste. E mód kényelmes volt és még inkább lett azzá. A fatáblákat nemokára viaszszal kezdtek bevonnni s erre szarvul vagy ezüst rudakkal írtak. Ugyan-e korszakba esik az állati bőroknek és beleknek írásra alkalmazása. Minél inkább képezte magát az ember, az írásnak annál általánosabbnak, következésképp annál kényelmesebbnek is kellett lenni. Arra, hogy könyvet írjanak, lehetetlen volt, vastag nehéz anyagot használni. E szerint az ember falevelekhez folyamodott, és pedig kezdetben a palmaéi-hoz. Az egyiptomiak voltak az elsők, kik ezt alkalmazták. Azért nevezték a görögök az egyiptomi írást „phöniciá betűknek“, mivel náluk a pálmát akkor — valamint a datolyapálmát maig is — phönixnek hívták. Valamint természeti állapotban levő némely népeknek még most is gyakorlatban van, ez írás első alkalmazásakor a pálmalevelekre csak szent könyveket írtak, miért ezt „szent levél“-nek is nevezték. *) A levelek helyét később a fák hártájára foglalta el, névszerint a hársé, nyiré, szilé, juharé, melybe a betűket kezdetben tüccel, később írónaddal karcolták. A rómaiaknál a hártya neve „charta cotta“ (héljével) vagy „liber“ (hártya) volt. Ez utóbbi szó az ó nyelvökön az ily levelekből álló egész könyvre is rámaradt, minél fogva a „liber“ szó most is, valamint hártját, ugy könyvet is jelent. Minthogy pedig a hártadarabok egyenlő hosszúságúak voltak, az írott könyvek, vagy a mostani jelentés szerint, fejezetek is egyenlő hosszúk valának. A régi németek kezdetben nyírfa-hártára írtak **) Innen legrégibb hős költemények egyike ma napig is nyírfaénekeknek (Birkengesang) nevezetik. A fártjától a vászon- vagy gyapotszövethez csak egy lépés kellett. Az esetből és festékből írósvessző és tinta lett.

Az emberi művelődés sok évezredét tekintettük át futtában. Eddig Nagy Sándor koráig (336–323 kr. e.) jutottunk. Itt a papyrus-növény használatával Egyiptomban a művelődés történetének egy új korszaka kezdődik. Innen származik a mai papir, papirus elnevezés.

E növény Kalabriában, Sziciliában, Szíriában és Egyiptomban a folyók partjain tenyészik. Mint nálunk a nád, ott hosszú, vastag, három oldalú, sima és fényes zöld száraival egész erdőket képez a folyók partjain. A régiek hagyománya szerint ók a belső héjből, mint nálunk a gyékényből, vitorlaszöveteket, ruhát, ponyvákat, köteleket, az egyiptomi papok maguk számára cipőt készítettek. A papirus a belső szárhéjből csináltak, melyet a meg nyers, álló növényről finom tütkel, vagy vékony békateknőkkel hán tották le, több ily levelet nilusvizzel ragasztottak össze, aztán ezt megszá ritván, agyarakkal megsimították. A kész papirus „biblos“-nak hívták, honnan a „biblia“ név is származott. Ez új iróanyag hire hamar elterjedt, mint fontos kereskedelmi cikk Egyiptom gazdagságát alapította meg, ugy hogy *Firmus* Egyiptom fejedelmének egyike dicsekedhetett, hogy annyi papirusal bír, miszerint abból egy hadsereget tarthat.

E természetes papirus fölföldözését a könyvek nagyobb száma követte. Könyvgyűjtők sem hiányoztak, és II. Ptolemaeus király különösen versenyzett Eumenés, Pergamus királyával nagyszerű könyvtárak alapításában. Elsőt Eumenés iránti féltékenysége arra is indította, hogy a papirus kivitelét Pergamusba megtiltassa, hogy az ország valamennyi lakosa érzékeny hiányt szenvedett a nélkülözhetlenné vált anyagban. De a szükség találékonyvá tesz. Mindent megkísérlettek tehát, hogy új iróanyaghoz juthassanak. Föl is találták ezt az állati bőrokben, melyeket a gondolkodó, szükségétől szorongatott ember hajlékonyná és írásra alkalmassá tenni megtanult. Így támadt Kr. e. mintegy 200 évvel az eredete helyéről, Pergamusról elnevezett *pergament*, mely oly kitünő papirus, hogy ismét új korszakot alkotott, a papyrus-növényt az írónaddal és ezüstruddal együtt nem sokára kiszorította, írósvesszőül a luttollat behozta, s magát egész a középkorig használt iróanyag gyanánt föntartotta.

Azonban azon korban, midőn a papyrus-növény volt az egyedül uralkodó, az alexandriaiak kivált a rómaiakkal nevezetes papirkereskedést veztek, ugy hogy az erre vetett vám az állampénztár jövedelmét jelentékenyen növelte. De midőn a későbbi, mindig pénz szükségében szenvedő római császárok a vámot oly aránytalanul fölemelték, hogy az egyiptomiak nem voltak többé képesek papirus szállítani, Róma népe *Tiberius* alatt föl is lázadt, mely fenyegető lázadást Tiberiusnak csupán az által sikerült lecsillapítani, hogy minden kapható papirusot összehordatván, ezt a senatus által egyenlően elosztatta. Midőn később *Theodorik* a vámot megszüntette, *Cassiodor* igen helyesen! — szerencsét kívánt az emberi nemnek ez eseményhez.

Az egyiptomi papirus használatára egész a 11. századig tartott, azon-

*) Valószínűleg innen van a magyar „levél“-nek is kétféle jelentése. Nem arra mutat-e ez, hogy a régi magyarok Ázsiában írásra szintén faleveleket használtak? Sz. L.

**) Erre a betűket valószínűleg bükkfa — (Buche) vesszőkkel jegyezték, honnan a „Buchstab“ (betű) elnevezés. Sz. L.

ban a drágább pergament miatt csekélyebb kiterjedésben, s végre egészen elenyészett, midőn a gyapotpapirus föltalálását az arabok Európába hozták.

E papirus az első, mely mai papirusunkhoz hasonlít. A miénk is ennek köszönheti eredetét. Ez ugy készült, hogy a gyapotszálat addig ütötték furkókkal, míg kásával váltak, melyet rostélyozott deszkákra terítvén, megszáritották és megsimították. A kereskedés „görög pergament“ vagy „charta cuttunea“ név alatt ismerte.

Azonban a haladó emberi szellemet nem sokára ez sem elégítette ki, mert oly puha, egyenetlen és töredékeny volt, hogy csupán ecsettel is s ezzel is csak nagy bajjal lehetett rá írni. A 13. században a németek, és pedig 1270 körül a kender és lent kezdtek papirusnak használni. Erre gépek kívántattak, mivel a kézi munka már nem volt elegendő, s a nemes czél a papirusalmok által tökéletesen el volt érve. Az első papirusmalmot Nürnbergben 1390-ben állították. A új papirus gyorsan terjedt el Spanyol-, Francia-, Olasz-, Cseh-, Magyar-, Angol-, Dan-, Svéd-, Oroszországban, Galiciában, Svajczban, sőt Amerikában is. Milyen nagy fontosságot tulajdonítottak e föltaláláshoz, bizonyítja azon körülmény, hogy a német *Spielmann*, ki azt 1588-ban Dartfordba Angliába vitte, azonnal lovaggá ütett.

A papirus új, terjedelmesebb alkalmazása a folytonosan növekedő szükség, különösen pedig a könyvnyomatás föltalálása ismét új korszakot alkotott a papirusgyártásban. A szürke, tisztátalan, kemény kender már nem elégített ki, gyéptözegben, fenyőlevelekben, faszálakban, szalmában, mohban stb. keresték a helyes anyagot, s végre mint gyöngyöt a szemétdombon, arany-szemet a piszokban, az elviselt ruhában, ócska fehérműben, rongyokban találták meg. Ez által megtörtént az utolsó lépés oly papirus föltalálásához, melyre gyorsan és akadályozatlanul lehet írni és nyomtatni. Egész a 16. századig csak enyves vagy írópapirus volt. A nyomtatópapirus későbbi eredetű.

Az ember elérte célját, fáradtan mint a vándor megerőtetett járása után, megpihent. Ennél fogva legkevésbé sem meglepő, hogy a papirusgyártás iparágában 1820-ig a papirgép föltalálásán kívül semmi újat nem találtak. Csak ez idő óta tört magának utat az új fölföldözés, annál nagyobb bajjal, minél erősebben ragaszkodik az ember a régihez, melyre hosszú küzdelem után ért el, minél erősebben nyugszik a vándor fűrésztő útja után. Az új föltalálást most ezer meg ezer ily gépet foglalkoztat Európában, nyujtván ekkép a mostani roppant új mintegy 500 millió fontnyi szükségletet, melynek értéke a 100 millió forintot megközelíti.

És így a papirus története valóban az emberi nem története. A papirusgyáros idézte elő azon nagyszerű könyvtárakat, milyennel ma már a polgárisult népek minden nagy városa, minden községe, műveltségre igényt tartó minden ember szobája bír. A napi hírek a hírlapok ezreiben a föld legtávolabbi zugába elrepülnek, kezét nyujtva mindenkinék néhány garasért, hogy részt vegyen általános nagy hazája — a föld — az emberi nem nagy családja eseményeiben. Nagyobb városokban ma már üresen állnak azon vendéglő csarnokai, melynek birtokosa a hírlapokra való előfizetésről megfélekezett, vagy ezt megvetette. A vad tobzódás helyiségeibe is nemesebb szellem hatott be a hírlapok által.

Néhány év elég volt arra, hogy az írás az előbbi szívós papirusotól ugyanannyi vagy még kevesebb pénzért főhehrre nemessitessék. Milyen a külső, olyan a belső is. Azon kor, mely műveit főhehr papirusra nyomtatja, bizonyosan magasabban áll, mint a szívőspapirus kora. Valóban minden kort iróanyag szerint lehetne mérlegelni. Valamint a divat mindig finomabb és kényelmesebb, vele az ember illedelmesebb és békeszeretőbb lesz: ugy a papirus is az emberi nem föltartóztatlanul haladásáról tanuskodik a szép és magasztos iránt. Aránytalanul örömebbé gyakorolja most kezét a népiskola gyermeke a finom, fehér levél; aránytalanul örömebbé olvas a nem kevésbé csinosan kiállított népkönyvből, és a szép föltűtött örm előidézi a saját kiképzése utáni törekvést. Vele észrevétlenül már az ifjúság, a laza reményében, bahatott ama magasztos szellem, mely az utolsó évtizedekben mennydörgés és villámlás által jelölve, ipar és természeti tanulmányok által a vadság utolsó békót magáról leráztván, az egész emberi nemet egy családú forrasztja és feltartóztatlanul magas ozéjja felé siet: a szabad-ság szelleme.

Szeberényi Lajos.

Történelmi kalászatok.

Rta Lehoczky Tivadar.

(Folytatás.)

X.

A kankovári rejtett kincs.

A kapás, ha a Kankóvár körüli terjedelmes szőlőkön át estefelé fáradtan hazafelé ballag, a várhoz érve nagyot sohajt s szent kegyelettel önkénytelen mondja: „Hej ha azt a kincset, mely e várban rejlik, én találhatnám meg, bezzeg nem kellene akkor másnak kedvezőt izzadnom s kapával keresnem kenyeremet.“ És lássa, nyajas olvasóm, így sohajtoztak e vidék lakosai már számos év előtt is, mert kicsinytől nagyig mind meg van győződve arról, hogy nagy kincs rejlik a vár titkos pinczéjében, melyet mindekkor a haszatlanul kerestek s most is keresnek. Már túrsulatok is keletkeztek a kincs kikutatása végett, mik azonban ismét nemokára minden czél nélkül oslottak szét. Honnan veszi eredetét ez általános elterjedt hiedelem e kincsről, bajos lenne kitalálni; de hogy e hit már a 17-ik században is sokat fáradságos kutatásokra ösztönzött, annak az ugcosegyei levéltárban

kétségtelen nyomaira akadtam, találván egy törvényszéki vizsgálatot tartalmazó iratra, melynek tárgya volt a kankóvári rejtett kincses pince és kut felderítése. E törvényszéki nyomozás 1698-ik évi június 2-án tett Nagy-Szöllősen, kihallgatván ezuttal huszonkét tanu, köztük báró Perényi Ferencz és több ferenczrendű szerzetes, kik mindnyájan a tárgy érdemében kevés utbaigazítást nyújthattak. Érdekesnek tartom ez alkalommal az utolsó, 22-ik tanunak szószentírti vallomását itt közölni, mert tanuságot tesz nemcsak az akkori irmodorról, hanem a népnek azon időbeli balteletéről is.

E vallomás következő:

„22-ik fatens Relicta Petry Veres Catharina Szijas, Annorum circiter 44. Jurata et examinata ad 1. nihil. Ad 2. Sem az Calastrumban sem belől a Júraban nem tudok kutatt, De kyvül az Varon az Szabó János szőlőjében tudom bizonyosan hogy vagyon egy kutt, mivel az én édes Anyámnak Szabó Annának az Nagy Apja Szabó János levén akkori időben Kanko varaban Tezenkett Esztendőig Kulcsár és még életében el pusztulván az Vár ezen megnevezett kulcsár sokszor beszéltette ezen Fatensnek, az édes Anyának hogy vagyon egy kutt az vár alatt, az kiben is vagyon *anyai kincs, hogy Ugocsa Varmegyének még az Gyermekre is megérne velle.* Mi idő telyén ezen dolgokban és ezen beszédre kétt szőlősi Ember egy Varga Istvan nevű Ember másikk az nevire nem emlékezik elmentenek Debreczenben az Nézőhöz és meg kérdezvén az Nézőtől azon kutatt mi helyen volna és mi volna benne, az Néző reá igazítá őket és volta képpen meg mondván hogy „az mi helyen az a kutt vagyon“: Atyamfiai harom Tő Szőlő épen az kutban az Gardolattya szőlén az Varos felől pediglen egy kopasz barackfa all és minden kár nélkül ki szedhetitek mind az szőlő tövektől mind az barackfáktól, es ugy meg talallatokat az kutat és az kutatt megasván oda alá talaltok, es egy kuttban egy lapos követ, azon alol lészen az kincs.“ Az mint hogy ezen meg nevezett kétt Ember haza jövéen Debreczenből meg fogatának magok melle hatt Embert, es osztán levén nyolczan kezdettek asni az kutatt, es valamint az Néző megmondotta nekik hasonlokeppen volt mind az szőlő Tőkek mind az barackfa es rea találtanak az kutra es egy *északa* egy anyira megastak hogy az lapos követ szépen indult viratig es reakok viradván elhattak. Nehaj Tekintetes es Nagysagos Prinyi Gabor Urunk eo Nga még élvén akkor időben, reggel jó Reggel ki tekintvén az Kanko felől valo ablakon es meg látván az hanyast az havon kerdezte az szolagkult micsoda hanyas lehet az, oda küldvén es megnéztette, es ezen hanyás egész Telen nyaron mind ugy állott senki nem vajta, hanem őszel szőlő Fedőskor vajta es hánta be az én bátyám Szabó János, myvel az én eleimé volt és azok birtak akkori időben azon szőlőt az kiben vagyon az a kutt es mostan is ott vagyon es soha senki nem haborgatta az olta nyilván Tudam, én is igaz elgyszer voltam benne mert egész nyaron belőle ittak es hordottak vizet az szőlő mivesek, mert Jó hidegh volt benne a Viz.

Azután Vagyon Szőlőst egy Panyolay katha nevű asszony az ki meg most is rea tudna mení azon kutra ez ketten talan abban rea akadnánk. Ad 4. Nihil.“

Eddig tart a hivatalos nyomozás, melynek eredménye feljegyezve nincsen.

Tehát mindekkorig ott nyugszik eltemetve a kincs; csak keresni kell; aki megtalálja — ember lesz!

XL.

A munkácsi királység. *)

Munkács a hozzá tartozó terjedelmes birtokkal együtt a XIII. században korona-jóság volt s mint ilyen valószínűleg a többi államvagyonnal együtt azon sorban részesült, hogy izmaeliták (saracenosok) és zsidók kezére jutott; mert a történelem szerint *András* király a keresztényhőru költségei miatt pénzdolgában annyira megszorult, hogy visszaérkezése után az ország minden jövedelmei kezelését izmaelitákra és zsidókra bízta, kik a só s érczek árát felszoktatván, az ezüst pénzt meghamisítván, a népet uzsora — és adóztatással terhelvén, az egész országban, de különösen a valláson vérengző sebeket ejtettek. Történt e korban, hogy a befizetendő adóban szükölködő keresztények magzataikat biztosítékul elzalogolni kénytettek. *Cherrier Miklós J.* érdekesen festi ez időt, következőleg: Nem kevesen találkoztak, kik szegénységgel küzdvén s magukon nem segíthetvén, az izmaeliták vagy a zsidók vallását elfogadták, vagy legalább azok szolgálatába állottak csupán azért, hogy az által kegyelmeket nyerve, annál könnyebben vagy állandó hivatalra, vagy keresetre szert tehessenek. Mi által azok tömérdek keresztény szolgák számát gyűjtve számtalan birtokhoz s különféle hivatalokhoz jutottak oly annyira, hogy idővel magyar öltönyt nyelve, a nemességgel társalkodtak s azok leányait feleségül vették, sőt sokan azokat ágyasokul tartották. E visszaélések egy ideig senki által nem korlátozhatatván, tovább terjedtek s számtalan keresztények az izmaelitákhoz költözvén, vallásuktól elpártoltak. Honunk püspökei ilyes szomoró állapoton tüstént nem segíthetvén azon okból, mivel *Dénes* nádor s több főhivatalnok a nem kereszteltekért pártolták, a vallás védelmére legálább annyit tenni iparkodtak, mennyi hatalmukban volt, minden iszlamizáló és zsidó keresztény nélkül köntendő házasságoktól tiltottak, sőt világi hatóság közbejöttével őket keresztény ágyasaiktól, de keresztény feleségeiktől is elválasztották.

Az izmaeliták e miatt a királynál panaszkodván, az egyház főnökei az előbbi királyok törvényeire hivatkozva, jogaikat védették. Különösen a

nádor ingerelte a királyt az egyháziak ellen, s annál könnyebben, minthogy a király *Máriának*, tőle elvált nejeének részére nem régiben hozott ítélet miatt a papságtól elidegenítve volt. Mivel a nádor s többi pártosai erővel az egyházat s vallást elnyomni akarván, némely híveket meg illetlen verések — s arczcsapásokkal megtámadták, az egyház főnökei mind e viszonytagásokat IX. Gergely pápának megírták s a magyar egyház szomoró állapotáról tudósítást adtak. A pápa e tekintetbeni szelid eljárása s esedezései sikeretlenek maradván, *Róbert* esztergami érsek Budán 1232-dik évben összehívta a főnökeivel tanácskozása következtében egész Magyarország egyházi eltiltás alá vetette, *Dénes* nádort pedig, Samut s más kormány-tanácsosokat nevéket az egyházból kizárta, egyedül a királyt kivéve. Minden isteni szolgálat s a szentségek kiszolgáltatása az egész honban megszűnővén, nyomasztó elszomorkodás támadt annyira, hogy *András* király rövid idő múlva megjavult s Béla és Kálmán herczegek s több országnagyai közbejötté mellett praenesti *Jakab* apostoli követtel értekezvén, 1233. évben ünneplés oklevelet szolgáltatott ki, melyben a keresztények különösen az egyházi személyek jogaikat biztosította s a hatalmukoskodott saracenosok-és zsidókat szűkebb korlátok közé szorította; eltiltván őket minden közhivatal viselésétől, közvagyon bérletétől, keresztényekkel házasságtól, magyar öltönyt hordásától stb. E concordatum *András* király a munkácsi erdőben adá ki, hol akkor keresztelkedének egy részével táborozott, czélja levén az orosz fejedelmeket a keresztény vallás felvételére kényszeríteni, hogy javulását az egyház irányában az által is tanúsítsa. Az egyezmény kiállítása után nem volt ugyan többé szó átkról és tilalomról, de ismeretes levén *Endrének* lengesége, fogadását a praenesti püspök a király esküjén kívül, a királyfiak s az országnagyok által is megerősíttetni kívánta.

Az esküvétel, *Eudlicher* szerint (*Andrae II. regis juramentum de reformando regno, in silva Bereg praestitum*) a *beregi helyesebben a munkácsi erdőben történt*, és pedig azon a kis hegyen, mely azért, mivel rajta a király sátora állott, mai napig is *királységnek* nevezetik. E hely a munkácsi határnak keleti részén van, kerekded magaslat, mely jelenben vizmosta mély árkokkal (mik hajdan tán sánczok lehettek) és magas tölgy-és bükkfákkal van körülveve. Hogy *Eudlicher*nél a *beregi erdő* fordul elő, onnan magyarázható, hogy ez időben *Bereg* nevű helység levén a megye főhelye, a körötte terjedt erdőség egész le Munkácsig nyult, a közte most létező faluk csak idő multával keletkezvén. E vidéket napjainkban is nagy kiterjedésű tölgyesek borítják.

Mondják, hogy néhány év előtt még nagy népszerűségű faragott kő állott a királység nevű dombon, mely azonban nyomtalanul eltűnt, valószínűleg az ottani kötörök által hordatván el. En többször rándultam ki e történelmi nevezetességű helyre, a követ keresém, de kutatásom mindig eredménytelen volt.

(Folytatjuk.)

Egyveleg.

+) (*A papirpénz sajtóképeni eredete.*) Több, különben jeles történelmi műben az állítatik, hogy a hírhedt skót kalandor, *Law*, ki Orleans kormányzó alatt Franciaországba ment s esztelenül tulhajtott papirrendszere által ez országot elnyeléssel fenyegető örvény széléhez juttatta, — hogy, mondjuk, *Law* volna azon papirrendszer feltalálója, mely most a világ eseményeinek folyamára oly rendkívül nagy befolyást gyakorol. Ez állítás azonban hamis, mert kétségtelen kútfőkből kitűnik, hogy a papirpénz eredete háromszáz évvel régebb, mint eddig hitték, s nem is Francia-vagy Angolországban, hanem Spanyolországban lón az feltalálva. E fontos találmány ideje összeült Amerika fölfedezésével, ama koral, midőn a spanyol lovagvilág még teljes virágzásban állt s a mórok ellen Granadában folytatott harcuzában egész ereje és hatalmával kitűnt. E hosszú, véres és kalandteljes harc részletes leírását *Washington Irvingnek*, „Granada meghódítása“ című munkájában találjuk, melyet ő egy azon korbeli férfúnak krónikája és más kéziratok alapján írt. E krónikában a papirpénz feltalálásának következő elbeszélését olvassuk: „Midőn *Tendilla* gróf *Alhama* őrségének parancsnoka volt, az ezüst és aranynek nagy hiányát érezte, úgy hogy katonái zsoldját ki nem fizethet, miért is ezek zsoldolni kezdtek, nem levén miből bevásárolniok a szükséges holmikot a város lakóitól. Mit tesz tehát az éleseszű parancsnok? Apró papirdarabokat vesz elő, s azokra, a mint a szükség magával hozta, kisebb nagyobb összegeket ír föl s nevéit följegyzi rájuk. E papirdarabokat azután kiosztotta katonái közt zsold helyett. Hogy hogy! fogják kérdeni, hát ki lehet a katonákat papirdarabokkal fizetni? Természetesen, és pedig igen jól, a mint mindjárt be fogom bizonyítani. A jó gróf ugyanis eldöntötte, hogy a katonák papirdarabokkal fizetnek, sőt büntetés alatt kiáltványt bocsátja ki, melyben *Alhama* lakóinak szigorú büntetés alatt megparancsolja, hogy az általa kiadott papirdarabokat a rájuk írt összeg teljes értékében kötelesek elfogadni, s egyuttal megígéri, hogy annak idejében ezüsttel és arannyal fogja azokat beváltani. A nép hitt szavainak, s meg volt győződve, hogy ígéretét ép oly készséggel váltandja be, mint a hogy képes, fenyegetését teljesíteni. A papirdarabokat tehát minden vonakodás és habozás nélkül elfogadták. Így váltotta a parancsnok ügyes és csodálatos alchimia által az értéktelen papirdarabokat becses arannyá, s a szükölködő helyőrséget pénzzel elhalmozta.“ Az érdemes krónikairól alább megjegyzem, hogy a parancsnok e papirdarabok ígért beváltását teljesíté is. Ez volna eredete a papirpénznek, melylyel a későbbi civilizatio az európai államokat oly dusan elársztotta, hogy a nagy mennyék-áldás alatt majd hogy össze nem roskadnak.

*) Mutatvány „Munkács leírása“ című kéziratból.

Vasárnapi Ujság 24-ik számához 1862.

T Á R H Á Z.

Irodalom és művészet.

+) (*Heckenast Gusztávnál megjelentek*.) „Ujabb beszédek.“ *Irta Bajza Lenke.* Két, csinosan kiállított kötet. Ára 2 ft.

„Sajóvölgyi eredeti népmesék.“ Összegejtötte *Merényi László.* Két kötet. Ára 2 ft.

„Szünőrák.“ Tanulságos és mulattató olvasmányok. Szerkeszti *Vachott Sándorné.* IV-ik füzet, gr. *Széchenyi István* arczképével.

+) (*Emich Gusztávnál következő új könyvek jelentek meg*.) „Egyetemes történelem.“ *Irta Hunfalvy János.* Második, javított kiadás. Első kötet. Ára 1 ft. 50 kr.

„Tarka Könyv.“ humoreszk-, beszély- és életképgyűjtemény. *Irta Szokoló Viktor.* Két kötet. Ára 1 ft.

„Petőfi életről.“ (Regényes rajzok) *Irta Szokoló Victor.* Második kiadás. Ára 1 ft.

„A bonczán rövid kézikönyve.“ *Irta* ij. dr. *Zlamál Vilmos.* Második, bővített kiadás. Ára 1 ft. 80 kr.

+) (*Megjelent új könyvek.*) Közlebb ismét számos új munkával gazdagodott irodalmunk; nevezetesen megjelent:

A *Knausz Nándor* és *Nagy Iván* szerkesztette „Magyar Tudományos Értekezések“ 5-ik füzet, szokott jeles tartalommal. Ezzel be levén fejezve az „Értekezések“ első kötete, ezuttal havonként fog e folyóiratból egy-egy füzet megjelenni, árfőlemlés nélkül. — Megjelent a

„Sárospataki Füzetek“ című folyóirat az évi folyamának 5-ik füzete is, érdekes tudományos tartalommal. — Továbbá

Hartleben „Olvasó-táraból“ a „Napoleon fénykora és hanyatlása“ 28-ik része; és *Jósika Miklós*, „Egy magyar család a forradalom alatt“ című korrajzának két utolsó (9. és 10-ik) kötete. — *Ráth Mórnál* jelentek meg:

„Váltó- és esdődügyekben keletkezett főtörvényszéki határozatok gyűjteménye.“ *Kiadja Keresztényi Lajos.* Harmadik kiadás.

„Magyarország családai czimerekkel és leszármazási táblákkal.“ *Irta Nagy Iván.* 14-ik kötet 3. és 4-ik füzete. Tartalma az *Orczy* családtól a *Pálffy* családig terjed. Ára 1 ft. 70 kr. — Szintén e napokban jelent meg a

„Nemzeti képesarnokot alakító egyesület évkönyve.“ Második korszak. VII—XVII-dik év. (1852. 1861.) Szerkeszté *Mátray Gábor.*

Debreczenben *Telegdi Lajos* nyomdájában is egész csomó könyv jelent meg egyszerre a következő czimek alatt:

„Harmadik Napoleon uralkodása.“ Az eredeti kiadás után fordítva. Első füzet. Ára 80 kr.

„Magyar fordítási feladatok, a latin nyelv és irály gyakorlati tanulására.“ *Süpfle* után *Imre Sándor.* Ára 50 kr.

„Imák és egyházi beszédek tára.“ I. füzet. *Gyöngyösy Sámuel* től. Ára 1 ft.

„Keresztény tanítások.“ *Irta Erdélyi Sándor.* I. füzet. Ára 80 kr.

„Keresztény hittan a helvéthivallású népiskolák 3-ik osztálya számára.“ *Készítette Menyhárt János.* Ára 18 kr.

„Kis templom.“ Imák és énekek elemi iskolák számára. *Készíté Horkai bácsi.*

+) (*Uj borászati lap.*) *Tóth István* mint szerkesztő s kiadó-tulajdonos előfizetést hirdet „Borász-Csarnok“ című új, szőlészeti és borászati szaklapra, mely *Székes Fehérvárott* jövő hótól kezdve havonként kétszer, minden hó 1-én és 15-én egy ivnyí, vagy ha a nagyobb pártolás lehetővé teszi, másfél, sőt két ivnyí tartalommal jelenik meg. Előfizetési ára félévre 2 ft.

+) (*Nyisznyay Gusztáv*), ki H.-M.-Vásárhelyen telepedett le, az ottani ifjakból műversenytársulatot alakított, mely időnkint hangversenyeket adand, kétségkívül jótékony czélra.

+) (*Az 1848—49-diki magyar szabadságharc története*) című műnek első füzete *Mészáros Károly* től, Ungvárt e napokban megjelent. Ára 40 kr.

+) (*Szerkesztő-változás.*) Az „Egri Posta“ szerkesztését a visszalépett *Danielik József* helyett *Erdélyi József* vette át.

+) (*Jámbor Endre*, „Férfidivat-Közlöny“ ének) nyári illeménye szép, nagy divatképpel e napokban kiadott szét az előfizetőknek.

+) (*Gazdasági füzetek.*) Megjelent az *Érkövy Adolf* által szerkesztett „Gazdasági Füzetek“ III-ika érdekes tartalommal s 13 ábrával.

+) (*Gazdasági röpirat.*) *Magyar Ferencz* állatorvostól ily című kis röpirat jelent meg e napokban: „A keleti marhavész terjedésének beoltás és állatbiztosító egyetemek általi gatlása.“

+) (*A „Pécsi Lapok“*) június végével bizonytalan időre föl lesznek függesztve, s valószínűleg csak akkor fognak újra megjelenni, ha a vasuti munkálatok szükségessé teszik.

Egyház és iskola.

+) (*Tót gymnasium Nagy-Röczen.*) A gömőri ág. hitv. esperességnék legutóbbi gyűlésében a nagy-röcezi követek azon kérelemmel léptek föl, hogy engedessék meg nekik Nagy-Röczen tót gymnasiumt állítani. Az esperesség e kérelemnek készséggel helyt adott. A tervezett tót gymnasium a többi gymnasiumokkal egyenjogú lesz s ennél fogva a kerület pártfogásába is ajánlatni fog.

Ipar, gazdaság, kereskedelem.

+) (*A londoni kiállítás magyar osztályáról*) a „Times“ igen barátságos hangon ír, s mind földünk terményei, mind iparczikkaink iránt a legnagyobb elismerést tanúsítja. Áttérve az egyes tárgyra, azt mondja, hogy legtöbb bámulója van a magyar nemzeti viseletet ábrázoló képeknek; de még ezeknél is vonzóbb — ugymond — viselőik arczkifejezése, mert kevés ország van, hol az alsóbb néposztályok termete, magatartása és kifejezése oly férfias szabadságérzetről tanuskodnék. A herendi porcellángyár készítményei is nagy figyelmet ébresztenek s már el is keltek.

+) (*A bányaüzemgyakorlat és a bányakönyvek vezetése Erdélyre nézve*) egy közlebb megjelent legfelsőbb rendelet folytán a zalathnai bányakapitányság körébe ment át. A bányatörvényszék segedelme s a felek könnyebbésére a bányakapitányi expeditorák Székely-Udvarhelyen s Abrudbányán egyszerűen bányatörvényszéki helyettesítőkként működendnek. A bányatörvényszéki ügyek a bányakapitányságiaktól elkülönözöttén társasbíróságilag tárgyaltnak s további instantia utján a kir. táblához és a kolozsvári kir. kormányzékhoz terjesztetnek föl.

+) (*Erdélyben a helyemtenyésztés*) igen szép lendületet kezd venni azért, hogy francia és olasz társulatok ügynökei járják be az országot s előlegek fizetése által serkentik a népet a termelésre; sőt a mi ennél még fontosbb: gyakorlati utasítással s magával a kész gyakorlattal mennek előre. Így Gernyeszegen egy francia ügynök ez idén 25 mázsa gubót állít elő, míg Cs.-Gorbón 18 mázsa készül.

+) (*Trágyagyár.*) Győrött gr. *Festetics Béla*, *Justus Jakab* és *Hunkár Zsigmond* mesterséges vegyészeti trágyagyár felállítására engedélyt folyamodtak a városi tanácshoz, feltétellel azt tűzvéni ki, hogy 20 évig gyár részére a város összes hulladéki biztosítottanak.

+) (*Gyümölcsösösek Debreczenben.*) A „D. Közlöny“ írja, hogy Debreczenben az idén oly roppant mennyiségben leend a gyümölcs, minő már évek óta nem volt. Különösen a kajszin- és őszibarack alma- és körtefák vetekednek egymással a termésben. A szőlőtőkék is bő kárpótlást ígérnek a tavalyi meddőségért.

+) (*A harmadik lövésnyit illetőleg*) utólagosan megemlítjük, hogy a mezeigazdák első díját *Szabó Imre* pesti lakos, a másodikat egy czeglédi, s a harmadikat egy vásárhelyi mezei gazda nyerte el.

+) (*Nagy jégzápor volt Zilah környékén.*) mely főleg a szőlőket annyira tönkre verte, hogy három év múlva sem remélnek jóra való termést.

+) (*A penészes gabna tisztítására*) a következő szert ajánlják. Szénport kell lassan a penészes gabna közé vegyíteni, két hétig közte hagyni, s aztán rostán a portól megtisztítani. E kezelés által eltűnik minden szag, s nyoma sem marad a penészesnek.

+) (*A bujtás elnyös módja.*) Arab mézgát feloldunk vízben, s e folyadékba annyi finom szénport keverünk, hogy sűrű péppé váljék; — a bujtó-ágot bemártjuk e pépbe, a ráragadt szénreteget a légen meg hagyjuk száradni, s az ágot könnyed földbe, vagy földdel vegyített homokba dugjuk.

+) (*Pestnek is lesz bőrzéje.*) Most buzgólkodnak felállítására körül. Az alapszabályok már benyújtattak az udv. kancelláriának.

+) (*A gabnanemű magvak csirázási képessége.*) *Haberlandt* tanár Magyar-Ovárott 1860-ban kísérleteket tett több gabnanemű magvakkal, különösen, hogy a régiebb magvak csirázási képességét kiismerje. Kísérleteihez minden gabnanemből 100 szemet vett, s a következő eredményt tapasztalta: 1860, 1859, 1858, 1857, 1855, 1854, 1851, 1850-iki magvakból kikelt buza:

	96	84	60	73	4	8	0	0
„ rozs:	100	48	0	0	0	0	0	0
„ árpa:	89	92	33	48	0	24	0	0
„ zab:	96	80	32	72	48	56	0	60
„ kukorica:	97	100	77	—	56	76	—	0

E számokból arról győződhetünk meg, hogy régiebb magvakat, különösen rozsból, vetésre használni nem tanácsos.

+) (*A londoni magyar kiállítók érdeklője.*) A pesti kereskedői testületnek a londoni kiállításra küldött képviselője azon sajnó tapasztalást tette, hogy a hazai kiállítók a kiállított tárgyakhoz czimlapokat és árjegyzékeket nem mellékeltek, miáltal az országos bizottmányt azon kellemetlen helyzetbe juttatták, hogy az árak utáni tudakozásoknak meg nem felelhetek. A kereskedői testület tehát felszólítja a hazai kiállítók, hogy e mulasztást saját érdekében pótolni siessenek. Az angol nyelven szerkesztett czimlapok és árjegyzékek az országos bizottmányhoz czimezve küldendők Londonba.

+ (A brassói iparegylet állandó iparképzését) szándékozik létesíteni, hol jutányos szabott árakon lesznek az iparkészítmények megszerzhetőek. Az egyet ezenkívül iparbank felállításával is foglalkozik.

⊙ (Ujfajta szivarok.) Bécsben ujfajta szivarokat gyártanak a legfinomabb havannah-dohány leveleiből. E szivarok neve „imitation“ s áruk százkint 20—25 ft.

Közütemek, egyletek.

△ (A magyar tanár-egylet ügyében) az egyet jegyzője Riedl Sze-de főkéri mindazon tanári testületeket, melyek az egyetbe való csatlakozás iránt eddig nem nyilatkoztak, hogy nyilatkozataikat, illetőleg aláírási iverket f. hó 20-ig hozzá beküldeni sziveskedjenek.

⊙ (A magyar írók segély-egyleténél) a „P. Napló“ szerint már megközelíti a 70,000 ftot. Csapán a mult hó folytán 8000 ftnyi alapítványt szaporított az egyesület vagyonára.

△ (A debreczeni zenede megalakult.) Az egyet eddig mintegy 15,000 ft tökével rendelkezik. Elnökül Farkas Ferencz, igazgatóul Komlóssy Lajos választott meg.

+ (Az erdélyi kölcsönös jég- és tűzkármentesítő társulat) april 26-kán gr. Mikó Imre elnöke által tartott közgyűlésben előterjesztés tétetett 1861. évi munkálatairól, melyből kiviláglik, hogy a társulat egyre terjeszkedik; így a tűzkár ellen biztosított összeg meghaladja a tiz milliót, a jégkár ellen pedig 1,200,000 ftnál többre rug. A társulat összes fedezeti ereje 900 ezer forintban van kimutva.

⊙ (A nagyváradi-kolozsvári-brassói vasut ügyében) f. hó 8-án gr. Károlyi György lakásán, számos hazai tekintély részvétele mellett, tanácskozás tartott. Választmány nevezetett, mely az említett vasut építésére szükséges pénzt beszerezésére iránt lépéseket teend. A választmány tagjai: gr. Károlyi György, gr. Zichy Ferencz, b. Sennyey Pál, Úrményi József, Gorove István, gr. Szapáry Antal, Hollán Ernő, gr. Zichy Ödön és Lónyay Menyhért.

Közlekedés.

△ (A szent István közszénbánya-társulat) f. hó 2-án tartotta közgyűlését, melyen 78 részvényes 1556 részvény után 176 szavazattal jelent meg s főtárgyát a tervezett vasut építése képezte. Az e célra kiküldött bizottmány eddigi eljárásáról teljes megelégedéssel értesült a közönség. A vasut a társulat központi közszénteléstől, Salgó-Tarjánától, egyfelé Pásztót, Hatvan, Aszódot, Gödöllőt, Isaszegot és Kőbányát érintve Pestre a Dunáig, másfelé Füleken keresztül Losoncig fog vezetetni. A 18 mérföldnyi vaspályának építése s a közszénbányák nagyobb mértékben kiaknázása összesen 10,080,000 ftnyi befektetést igényel, másrészt a kezelés évi költségeinek levonása után a vállalatból 1,015,400 ftnyi tiszta haszon mutatkozik. A közgyűlés a legsürgősebb elemunkálatait költségeinek a társulati pénztárból leendő előlegezését s e célra minden egyes részvény után 20% befizetését elrendelte.

⊙ (Engedély vasuti elemunkálataira.) A „P. Hírnök“ bécsi levelezője írja, hogy a Nagyváradi, Kolozsvári és Brassói közti vaspályavonal terve megbukott, miután a cs. k. kereskedelmi miniszterium, mindamellett, hogy a magyar udv. kancellária s a hadügyminiszterium vele egyet nem értett, a tiszai vaspályatársaság igazgatóságának csakugyan megadta az Aradról kiinduló s Nagy-Szebenen keresztül Verestoronnyig építendő vasutvonalnak egy év alatt bevégzendő elemunkálataira az engedélyt, mely munkálatok haladék nélkül meg is kezdetnek. E vonalba következő helységek esnek: Arad, Lippa, Lalasines, Valjmare; Dobra, Pisk, Alvincz, Langendorf, Szászsebes, Szerdahely, Szeceal, Gossau, Szeben, Tolmács, Vöröstoronny; Alvinczről egy mellékág Gyula-Fehérvárra viend.

+ (Vasuti ügy.) A „Presse“ londoni távsürgöny után közli, hogy egy angol tőkepenzesekből álló társulat a tiszai vasutat megvette. E közleményhez a nevezett lap még a következő sorokat csatolja: E tárgyról itteni értesüléseink igazolják, hogy a tiszai vasut eladása és annak Aradról Erdély felé tovább építése iránt tárgyalások folynak angol tőkepenzesekekkel, s hogy e célra jelenleg itt van Lever ur, ki Ausztriában már ismeretes egy, a triestnyi Lloyd-társulattal megkísérelt, de eredménytelen tárgyalásról. Arról azonban, hogy ez ügy már teljesen bevégezett volna, az itteni illetékes körök még nincsenek értesülve.

+ (Erdélyi vasut-ügy.) A nagy-szebeni lapok is jelentik, hogy a tiszai vasut-társulat igazgató tanácsa megkapta már az engedélyt az Aradról Nagy-Szebenen át Vöröstoronnyig vezető vasutnak egy év alatt bevégzendő elemunkálataira. Ugyane lapok egyszersmind arról értesítnek, hogy a magasb kormánykörökben érdekek viseltetnek a nagyváradi-kolozsvári-brassói vasutvonal terve iránt.

Balesetek, elemi csapások.

⊙ (Tűzvész.) Mult kedden reggel Budán, a Gellérthegy oldalában nagy tűz volt, mely a roppant szélvész által élesztve, pár óra alatt mintegy negyven házat emésztett föl. Mondják, hogy 7 gyermek is hiányzanék. A tűznek csak 4 háztető lerombolása által vethettek véget. Gr. Pálffy helytartó a szegény károsultak javára 100 ftot ajánldékozott.

⊙ (Tűzvész.) B-Olaszi helység nagyobb része a lángok martaléka lett. A szerencsétlen károsultak egy része a szőlők alatti borházakba költözött, az iskolatánító pedig hatodmagával egy verembe. Biztosítva az egyház épületén kívül egy sem volt. A tűz egy 4 éves gyermeknek gyufával játsása által támadt. Intő példa a szülőknek!

+ (Szerencsétlenség a Dunán.) Mult kedden a szélvész, a Dunán egy csónakot felfordított, minek következtében hir szerint négy ember a vízbe fult.

⊙ (Öngyilkosság.) Horváth Pál, zemplénmegyei volt disp. hivatalnok e hó 3-án Nagy-Kállóban felakasztotta magát. Nőt és hét gyermeket hagyott hátra.

Mi újság?

+ (Névmagyarítások.) Legfelsőbb engedelemmel Lechner István pestvárosi adószedő „Lényei“-re, Steininger Luiza, pesti lakos „Rudas“-ra, Jochman Szilárd és Nándor „Szödényi“-re, Pollák Márton, aradi lakos „Patáki“-ra, s Reznitsek Venczel, pesti szabómester „Vághegyi“-re változtatták vezetékneveiket.

+ (Duka Tivadár.) angol hadseregi orvos hazánkfa Indiában, ki már annyiszor megemlékezett Muzeumunkról, ujabban ismét egy, számos daraból álló küldeményt indított utnak, mely szintén Muzeumunkat lesz gazdagítandó. E küldeményben vannak: himaljai faszának és számos apró madarak; egy tibeti pipa, egy nyakékszer Szpitiből; tibeti és kashméri pénzek; indus koponyák; egy szelence a chinai császár palotájából; indiai női kézzekések; gangesi víz és fővény; egy biblia bengali nyelven; Urdú, vagyis hindosztáni biblia 3 kötetben; madárfészkek, muskszarvas, himaljai bagoly stb.

+ (Háztelek eladása.) Pestvárosi hatósága a városrétben 150 házteleket szándékozik eladni. Egy-egy telek 200 □ ölet tenne.

△ (Öngyilkosság.) F. hó 10-én a sip-utca egyik házpaddlásán egy 18 éves izraelita suhanec felakasztotta magát, ismeretlen okból.

△ (A József-műegyetemnek Budáról Pestre áthelyezését illetőleg) a helytartótanács rendeletet adott ki, melyben a vezetőtanács felszólítottatik, véleményét adni, vajjon ez áthelyezés ohajtható-e? Az orvosi tanintézetek és kórodákat illetőleg később fog véleményezés kikéretni.

+ (Kaszinói ünnepély Miskolcon.) A miskolci polgári kaszinó f. hó 2-án szívmelő ünnepélyt tartott a kaszinó 25 éves fennállásának emlékére. A kapu fölött, valamint az udvaron az épület főbejárása fölött nagy nemzetiaszlók lobogtak. Az udvaron huzott ponyvasátor környezete zöld lombokkal volt ékesítve. Benn az egyszerű csinnal díszített teremben, a főhelyen függött Széchenyi István gróf nagy arcképe, finom leppel bevonva. A terem egyik szögletében a dalárda tagjai foglaltak helyet. Mindenekelőtt az elnök Kraudy Antal üdvözlő tartalmas beszédével a nagyszámú közönséget, mely után Szánthó János evang. tanár s kaszinói könyvtárnok felolvasta a kaszinó 25 évi pályafutásának részletes történetét. A terjedelmes felolvasás után a dalárda Kölcsey „Hymnuszát“ érzelemmel és szabatosan éneklé. Most két régi alapító-polgár lépett Széchenyinek leplezendő arcképehez; e pillanatban Lévy József előlépett s alkalmi beszéddel ajánlta a legnagyobb magyar szent emléket a társulat figyelmébe és kegyetes buzgóságába. A jeles beszéd után Széchenyi arcképe leplezetetett, miatt a dalárda a „Széchenyi-emléket“ zengé; ezután az elnök zárszavai az ünnepélyt befejezetnek nyilváníták. Megemlítendő, hogy a kaszinó-egylet ez ünnepélyt annál emlékezetesebbé teendő, a helybeli kisedővoda tanárának, csekély díja pótlásul hét éven át évenként 25 ftot ajánlott. Az ünnepély után az udvaron felvont ponyvasátorban mintegy 200 terítékű lakoma követezett, mely késő éjig tartott.

⊙ (Játekonyezélu hangverseny.) Bajmócson az ottani leégettek gyámolitására műkedvelők f. hó 1-én hangverseny rendeztek, melyben a főérdem a rendező választmány elnökét, Odescalchi Gyula herceget illeti. Közreműködtek: gr. Nyáry Simon, Justh József, Justh Stefánia, Kóvér Gábor, Birly Ede, Znamenak Emilia, Szaitl Arnold és Tarnóczky Antonia. A hangverseny tiszta jövedelme, a külön tett adakozásokkal együtt, 280 ft. 24 kr., mely összeg a károsult családok közt felosztott.

△ (Műkedvelői előadás.) Rác-Almáson f. hó 9-én az irói segélyegylet javára műkedvelői előadás volt, mely a 19 ft. 40 krnyi külön adományokkal együtt 70 ftal szaporította a nevezett egyet alapját.

⊙ (Báróság adományozása.) A bécsi hivatalos újság jelenti, hogy komlós-keresztési lovag Fejérváry Géza kamarás és százados a fősállásmenteri törzsnél, az osztrák birodalom bárói rendébe emeltetett föl.

+ (Középkori fogalom a színészetről.) A steinlingeni lelkész nem nagy kedvelője a színészetnek, a mint a következő esemény bizonyítja. A helység műveltei nem rég drámai előadást rendeztek, melyre egy Muschani Crescentia nevű leánya is ajánlközött. Előadás előtt azonban a tisztelendő urtól a következő szép sorokat kapta: „Muschani Crescentia színésznőnek Steinlingenben. Tudomásul és követésül. Mig én lelkész leszek a községben, megtiltom, hogy egyházi metekben és temetéseken résztvegyen oly leány, ki színésznővé aljasítja magát. Ha Muschani Crescentia annyira szemtelenkednék, hogy a többi leánynyal megjelenik, elhiheti, hogy érdemlett meggyenyítését s elűzetését el nem kerülendő.“

+ (Csaló.) Szatmár-Németiben egy Fehér Zsigmond nevű egyén, a selyemtenyészés elősegítésének ürügye alatt, pénzüsszegeket gyűjtött és elillant.

⊙ (Ormosy Bertalan Sopronban történt elfogatását) a „Magyarország“ szerint egy vers okozta. Most Sopron hölgyei küldöttséget indítanak Minutilló tábornokhoz, a fogolynak szabadlása helyezetése iránt.

+ (Nemeségi rangtakad.) A „Militair Ztg“ közli a rangtakadokra vonatkozó rendeletet, mely szerint a hercegségtől jár 12,600 ft, grófságtól 6300, báróságért 3150, lovagi rangért 1575, egyszerű nemességért 1050, ft. A praedicatum e taksa tizedrészebe kerül.

+ (Hivatalos számbók.) A müncheni hivatalos lap következő adatokkal gazdagította a statistikai tudományokat: A mult hóban született 460 gyermek, ezekből fia 213, s leány 137. (Hát a kifeledett 110 mi az isten-csodája?) Továbbá azt írja ama híres matematikus újság, hogy hazamában meghalt 7, közülük 9 a katonai kórházban.

⊙ (Épületes prédikáció.) Brünben Pauschab kanonok egyházi prédikációjában keményen kikelt a censura eltörlése ellen, a legnagyobb szerencsétlenségnek mondván azt (látszik, hogy nem volt szerkesztő); mert így, ugymond, az anyaszentegyházat lábbal fogják tapodni. A konkordátum elleni eretnekeknek mondá, kik az uralkodót esküszegésre akarják csábitani.

⊙ (Segélyezés Erdély részére.) Említettük annak idején, hogy az erdélyi főkörmányszék legfelsőbb helyre fölterjesztést tett az Erdélyben bekövetkező inség megelőzésére 300,000 ft. előlegnek utalványozása végett. A kért előlegből most 25,000 ft. utalványozatot. A hat év alatt visszafizetendő előleg czélserü felhasználása iránt most foly az értekezés a hatóságokkal.

+ (Szerelmi boszu.) A „Pécsi Lapok“-ban olvassuk, hogy egy ottani koldusnő leánya szerelmi viszonyban állt egy asztaloslegényvel, kire, midőn el akarta hagyni, pisztolyal kétszer rálőtt s karját el is találta. A leányt elfogták.

△ (Természetlen anya.) Gyűdön egy szolgálóleány, a „Pécsi Lapok“ szerint, gyermekét elevenen eltemette, kinek azonban sikerült valahogy, magát a föld alól kikaparni, még mielőtt megfűldt volna. A bűnös leányt elfogták.

+ (A szász egyetem feliratát.) a „Hermanstädter Ztg“ szerint, a főkörmányszék már tárgyalta s fel is küldi Bécsbe, de azon kijelentéssel, hogy az egyetem ily felirat szerkesztésére illetéktelen. — A nyelvkérdést illetőleg a nevezett lap szerint, a kir. főkörmányszék azon határozatot hozá, hogy a kiadványok a szükséghez képest román és német nyelven is fognak ugyan történni, de bevezetésük és befejezésük magyar leend. Mindezekért a nevezett lap jót nem áll, mert a mint mondja, a főkörmányszéknel a hivatali titok megőrzéséről szóló rendelet ujabban is kihirdetett.

+ (Keserűviz Szegeden.) A kalvaria-utczában keserűviz-forrásra bukkantak, mely hatására nézve hasonló a budai keserűvizhez. A forrás tulajdonosa vizét kereskedésbe szándékozik bocsátani.

— (A „meglepő természeti tünemény“ igen természetes magyarázata.) B. Gyarmatról veszuik e felvilágosítás: Nem mellőzhetem, Biszkup Tamásnak, a „Vasárnapi Újság“ f. évi 19-dik számában „Meglepő természeti tünemény“ czim alatt közölt felfedezésére felvilágosítást adni, s ez által annak megfajtására felkért természetűdusokat, a természet titka kikutatása fáradságtól megkímélni; — a közép-palojtai, s vidék helységekbeli lakosoknak pedig az iránti félelmüket, hogy a közlő által leirt hogy Vezúvva alakulása, a vidék lakosait Pompéji sorsára juttatja, eloszlatni. — mi annyival is inkább szükségesnek látszik, minthogy a közlő által állított, e vidéken gyakori földrázkodatások, általam — mint e vidék szülőlte által, — soha nem tapasztaltak, sem azok történetét eddig senki nem állítá. — A lánglobogtatás és szikrahányásról említett hegy napkeleti oldala, nógrádmegyebeli Nagy-Kürtös községéhez tartozik, a hol Mescha András közszénbánya-birtokos, építéshez szükséges köveket, f. évi aprilis 30-án fejtetett, — ezen működést puskaporrall eszközölte, — ennek fellobbanása után emelkedett a lengeződsz alszól által, a ház nagyságu füst a hegy csucására, — s ezen puskaporrall működés okozta, a mennydörgéshez hasonló morajt és kőrobogást; — ezt láthaták s hallhaták a közép-palojtaiak, lánglobogást és szikra-hányást azonban, a közbenlévő hegy miatt nem láthaták, — ha csak félelmökben a szemök nem szikrázott. — Igen természetes tehát a fentebb előadottak folytán, hogy a közép-palojtaiak, a füst felemelkedése helyén a földön nyilást, és a hegy gomrából kihányt köveket nem találtak, — ezeket azonban a füstnek eredeti helyén, a hegynek általam említett nagy-kürtösi részén lévő kőbányánál bőségesen feltalálhatják. — Szecsődy Sándor.

⊙ (Nyelvi-ügy.) Uj-Paulis román és német vegyes községe közakarattal oda nyilatkozott, hogy az egyházi és iskolai ügyet kivéve, hivatalos ügyeit továbbra is magyar nyelven kívánja folytatanni.

+ (Templomépítés.) Az 1859-ben leégett marmarosszigeti ref. templomot újból fel fogják építeni. Alapkövének ünnepélyes letétele ma vasárnap menend végezh.

⊙ (Egy ügyes fiatalember.) A washingtoni osztrák követnél egy előkelő fiatal ur mutatta meg magát nemrég, Schweinitz-Krain gróf név alatt. Jelenté, hogy egy osztrák főherceg segédtszítte s szabadságot kapott az amerikai harcban résztvenni. A követ bemutatja az elnöknek, ez a tábornoknak. A gróf nagy fényűzéssel élt, ebédeket adott, melyeken miniszterek voltak jelen; azonban semmit sem fizetett ki. Csapán az osztrák követnek 16,000 dollárral tartozik. Egyszer csak aztán azon meglepő fölfedezés téték, hogy a gróf ur csak — közönséges iparlovag. E szép történetből az a tanulság, hogy az amerikaiakat is le lehet főzni, bármily furfangos eszűek legyenek is.

⊙ (Sikkasztások.) Temesvárról írják, hogy az ottani pályaudvarban eikkasztásoknak jöttek nyomába, minek következtében több hivatalnok elbocsátott.

+ (Birák letétele.) A „P. Lloyd“ tudósítása szerint, Smaic főispán Fiume város 5 biráját, mivel az ott közelebb előfordult zavaroknál elejét nem vették, letette.

⊙ (Furcsa gyűmölcs.) Piros pünkösdi napját mi is a zöldben, nevezetesen a Zugligetben töltöttük, s hogy e nap annál emlékezetes legyen előttünk, a sors megdöbbentő látványval lepett meg bennünket. Midőn ebéd után a „disznófő“ és a „normafa“ közt hús árnyékban heverésze, s a világ mulandóságáról elműkedve szituk a jó hegyi levegőt; egyszer csak egy közellevő fa alatt több embert látunk összegyűlekezni, kik bálmulva s szörnyűködve néztek föl a fa tetejére. Mi is oda siettünk tehát, s mit látunk? Egy fiatal suhancot felakasztva mintegy 5 ölnyi magasban. A szerencsétlen, ugylátszik, már több nap óta lógott a fán; s zemeit már kivájták a ragadozó madarak. Ily „mulatságok“ is fordulnak elő a „zöldben.“

△ (Tiszavirág.) A Tisza Szeged táján m. hó 29. és 30-án virágzott. A kised rovarok, melyek e különös tüneményt előidézik, csak két napig éltek. De azért vannak ezeknél még rövidebb életű vadak is, melyek némely népszinházban sűrűn jelenkeznek. Értjük a színirodalom bukkott termékeit.

+ (A Nagy Károly-féle csillagda műszereit) csakugyan elosztják a tanintézetek közt. Helyesen jegyzi meg a „Sajtó“ hogy ez hasonló azon esethez, midőn három paraszt órát talált, s azon ugy osztokozták meg, hogy egyik a küllapját, másik a kerekeit, harmadik a köveit kapta.

+ (A Párison keresztül Londonba utazó magyarok érdeklében) Asztalos János tudatja, hogy Párisban a vendéglők igen drágák, s az idegen országbelieket rendkívül meghuzzák; azonban a magyarok gyűlhelyén a „Hotel d'Espagne et de Hongrie“-ban (Rue Taitbout 4—6.) mesés olcsóság uralkodik, dacára a legfényesebb elszállásolás és ellátásnak, egy személy lakása és élemezése naponként nem jó többé 10 franknál. E szállodába magyar újság is jár, s itt levén a magyarok gyűlhelye, az ebédnél mindig van 10—20 magyar ember; a társalgás kizárólag magyar s így minden Párisba utazó magyarnak ajánlható.

— (A legrövidebb postaut.) Kezünkben volt e napokban egyik vidéki előfizetőnek levele, melyet Pestről kapott; címzeve: N. N. urnak. Bűben. Postadállások: Bécs, Sopron, Sajtos-Kál. Ezen levél elküldetett, először Brünben, onnan Kolozsvárra, Szathmárra, Pestre, Sopronba; míg végre az utolsó állomásra, Sajtos-Kálba, s az illetékek kezébe került. Levelező már most kénytelen, midőn Sopronmegyébe ír, a borítékon zárjel közé tenni: (Ungarn — Uherzká Kraina); hogy Ausztriában, Morvában és Erdélyországban is megértsék, ha netalán Magyarhonban eltévedne.

+ (Kora érés.) Nem hiában, hogy ez idén a tavasz helyét is a nyár foglalta el, de meg is látszik ez a természetben mindenütt. A „P. Lapok“ írják, hogy azon vidék némely helyein az árpa aratását e napokban már megkezdik; a szőlőszemek is az ottani hegyekben oly nagyok már, mint azelőtt julius közepén szoktak lenni. Valószínű tehát, hogy augusztus végével már szüretelhetünk.

+ (Lisztlopok.) Mult hó 31-én éjjel a szegedi gymzalomból nagyobb mennyiségű lisztet loptak el; azonban a kocsi, mely a lisztet elvitték, másnap gazdástól kézrekerült. A tolvajoknak is nyomába jöttek; egyik, midőn el akarták fogni, menekülni akart, de a pusztai biztos által, ki űzőbe vette, meglovagolt, s a tolvaj a kapott seb következtében a kórházban meghalt. Neve Badalik Kis Imre, ismert tolvaj és rabló.

△ (Rablási kísérlet.) F. hó 1-én az adai plébánoshoz egy ismeretlen egyén toladott be, s pisztolyát a 72 éves agastyánok szegeeze, pénztét kérte tőle. Azonban a bátor agastyán nem ijedt meg a fenyegetéstől, hanem pusztá kézzel a rablóra rohant, s mielőtt ez lehetett volna, kivetve az ajtón és lármát ütött. Az összefutott nép a rablót elfogván jól eldöngötte s aztán átadta a rögtönbírósnak. A gonosztevő zentai takticsmesternek vallá magát; ujján gyémántos gyűrűt viselt, mit saját vallomása szerint a szabadkai préposttól rablott el.

+ (Kivételesek.) Somogyban azon rablók közül, kik Patkó neve alatt vesztélyeztek a személy- és vagyonbátorságot, hármat elfogtak, kikre a hetesi lelkész kirablásán kívül még számos más rablás és büntény bizonyulván be, rögtönbírósigalag kötélt általi halálra ítéltettek, mely ítélet rajtok Kaposvárotól f. hó 4-én végre is hajtattott.

△ (Haldózás.) A jeles genre-képeiről ismert Sterio Károly festész; kit a Vasárnapi Újság rajzoló dolgozótársai között is tisztelhetünk, f. hó 4-én tüdővészben elhunyt. Béke sirjára!

+ (Haldózás.) Nagy Elek, jószágfelügyelő Csomaközön, bánatos szívvel jelenté egyetlen fiának, Nagy László jogtudornak f. hó 6-án életének 30-iki évében történt kimulását.

— (Adakozások.) A Vasárnapi Újság szerkesztőségéhez mult héten beküldetett:

△ (A irói segélyegylet számára: Paksról, mint az ottani kaszinó május 29-én tartott mulatsága alkalmával történt gyűjtés eredménye Börzsöny Lajos ügyvéd által 37 ft.

(Az egyes adakozók: Daróczy János 2 ft., Kure György 2 ft., Viggázó Rudolf 1 ft., Pesthy István 1 ft., Kohn Gábor 1 ft., Stölzer Pál 1 ft., Ambrózy György 1 ft., Forster Ferencz 1 ft., Kezser Gyula 1 ft., Eötvös Károly 1 ft., Szeiczey Ferencz 2 ft., Szeiczey Ödön 2 ft., Benyács Konrád 1 ft., Dr. Nagy Miklós 1 ft., Schöner István 1 ft., Nagy János 1 ft., Wildmann László 1 ft., Barsa Adolf 50 kr., Kis Károly 50 kr., Mácsik F. 50 kr., Bingenbach János 50 kr., Börzsöny Mihály 1 ft., Viggázó Ignác 1 ft., Egerer Pál 1 ft., Gyórfi Endre 50 kr., Bun Gusztáv 20 kr., Kure József 1 ft., Petrich Ferencz 1 ft., Novák Sándor 2 ft., Girk Alajos esp. 2 ft., Börzsöny Lajos 2 ft., Maradt a mulatság költségeiből 2 ft. 30 kr. — Összevessen 37 ft.

Nemzeti színházi napló.

Péntek, jun. 6. Artót Désirée k. a. föllépteül: „Tévedtő“ opera 3 felv. volt kitzve, de a vendégművész hirteleni megbetegedése miatt elmaradt, s helyette az „Elizondó leány“ és „Fortunio dala“ című operetteket adták.

Szombat, jun. 7. „A szigetvári vértanúk.“ Szomorujáték 4 felv. Irtá Jókai Mór.

Vasárnap, jun. 8. Normanap levén, a színház zárva volt.

Hétfő, jun. 9. „Tündérlak Magyarhonban.“ Népszimű 2 felv. Ezt bizonyosan azért adatta elő az igazgatóság, mert jobb és újabb darabot nem talált a műlajstromban.

Kedd, jun. 10. Artót Désirée k. a. föllépteül: „A tévedtő“ Opera 3 felv. Verától. A vendégművész a czimszerpben nem csak kitünőleg énekel, de kitünőleg játszott is. Az első felvonás után virágözönnel lepték meg a páholyokból. A színház megelt.

Szerda, jun. 11. „Bánk bán.“ Katona József szomorujátéka 5 felv.

Csütörtök, jun. 12. Artót Désirée k. a. föllépteül: „A tévedtő“ Verdi Operája 3 felv.

Budai népszínház.

Jun. 6. „A fehérék.“ Dráma 5 felv.

Jun. 7. A karénekesek és karénekesnők jutalmára: „Tanhüser“ második felvonása és népszimű-csoportozatok.

Jun. 8. A szent ünnep miatt nem volt előadás.

Jun. 9. Először: „A furfangos töltevény és a nótás leány.“ Eredeti népszimű 4 felv. Kemelen Győzőtől.

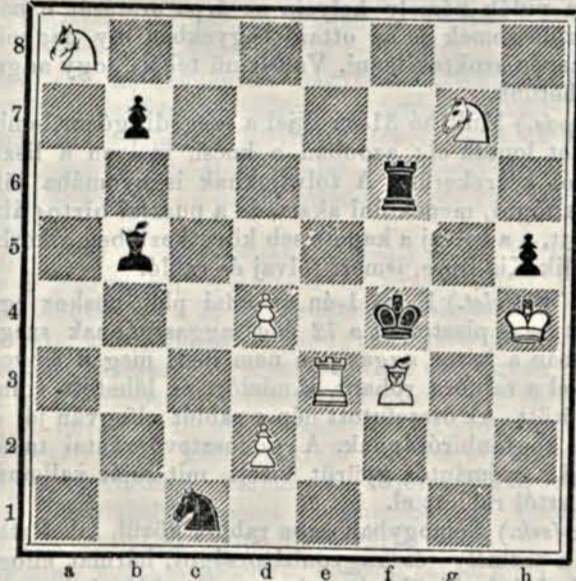
Jun. 10. Másodszor: „A furfangos töltevény és a nótás leány.“ Kemelen népsziműje.

Jun. 11. Először „Daphnis és Chloé.“ Offenbach egy felvonásos operetteje. Ezzel másodsor adatott Sardou „Mókus“ című 1 felv. vigjátéka.

Jun. 12. A buda-ráczvárosi leégették gyámolítására: „A balatoni rém, vagy a haláltánc.“ Néprege 2 felv.

SAKKJÁTEK.

129-ik számú feladvány. — Rozsnyay Mátyástól (Zombán). Sötét.

Világos indul, s 3-ik lépésre matot mond.

A 124-ik számú feladvány megfejtése.

(Kovács Lajostól Balmaz-Ujvárosan).

Világos.	Sötét.	Világos.	Sötét.
1) H g 3 - f 5	H d 4 - c 2 : A)	1)	e 4 - f 3 :
2) H f 5 - e 7	F a 5 - c 7 :	2) e 2 - e 4	g 2 - g 1 V.
3) B f 3 - f 6 : †	B h 6 - f 6 :	3) F c 2 - b 3 †	H d 4 - b 3 :
4) H f 7 - g 5 †		4) H f 7 - d 8 †	

Sajnálattal említjük meg, hogy e különben szép feladványnak még két mellékoldás is van c 7 - c 8 V + és f e 2 - d 4 : első lépésekre, mint azt levelezőink közül többen be is küldötték.

Helyesen fejtették meg. Veszprémben: Fülöp József. — **Nagyváradon:** báró Meszéna István. — **Parabutyban:** Rothfeld József. — **Kun-Szent-Miklóson:** Bankos Károly. — **Kövágó-Óraán:** Gold Samu. — **Nagy-Marján:** Beóthy Maris. — **Ó-Kanizsán:** R. — **Török-Szent-Miklóson:** Frankl A. — **Pesten:** Cselkó György.

Szerkesztői mondanivaló.

6062. **Bécs. D. I.** Az értekezést köszönettel vettük s ily modorban később az ajánlott más tárgyat is szivesen látandjuk. Örvendünk, ha szakavatott férfiak a hadtudomány titkaiba is bevezetnek, népszerű, könnyen érthető modorban.

6063. **János. S. M.** Mind a három költemény ki fog adatni.

6064. **Privigye. A. Gy.** A privigyei régi harangról szóló tudósítást dr. R. F. régészünkkel fogjuk közölni s az ő ítéletét bevárni.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomtatja Landerer és Heckenast, egyetem-utca 4. szám alatt Pesten 1862.

6065. **Pest. B. L.** A két népmesei czikk, ugyiltszik, nem legújabb adatok szerint van dolgozva. Azonkívül ilyenmő dolgozatoknak bővebben vagyunk.

6066. **Eger. E. J.** Szivesen vesszük a cserépdányt, viszonzásul küldjük a mi lapjainkat, legjobb kivárásgainkkal egyetemben.

6067. **Szeged. Dr. K. V.** Kiváratára közölni fogjuk a felvilágosító cikket a tudóvész új gyógymódja ügyében. Nem tagadjuk annak közhasznúságát és érdekességét, ambr részünkről továbbra is a Tamások táborában maradunk.

6068. **Bécs. K. T.** Megtörtént — nagy nehezen.

6069. **Orosháza. Szászhatári.** A tudósítás csupa helyi érdekű személyeskedésekkel bibelődik, melyek a nagy közönségre nem birhatnak fontossággal.

6070. **Keszthelyi állandó színház.** Munkában van; közléseivel késni nem fogunk.

6071. **Keszthely. Sz. M.** Szivesen teljesitenők kíváratát, de felhatalmazás nélkül ezt nem tehetjük. Különben a „Keszthely emelkedése“ című cikket oly szenvedély nélkül írottak tekintjük, hogy jó és tiszta szándéku szerzője, ha ön ohajtásait itt általunk megtudja, bizonyosan önként is leleplezdi magát ön előtt.

6072. **Nagy-Szöllős. L. T.** Újabb küldeményeit nagy érdeklőlavtunk, s igen kérjük önt, hogy derék buvárkodásával fel ne hagyjon. Sokan vannak, kik figyelemmel kísérik azt. „Nyalabvár“ rajza készül. „Torna“ régibb kézirata eltévedt. Nem kaphatnók meg újbol?

6073. **Egyiptomi Alexandria. Es. J.** Örvendünk, hogy a távol világban ismét egy derék munkatársat nyertünk meg. A „tengerészletből közölt tollrajzokat“ bizonyára érdeklől fogják olvasni nálunk, főkép ha azok egy hazánkfa saját tapasztalatából erednek.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetnap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	Izrael. napt.	Nap-kelet nyug.		Hold-kelet nyug.			
				kelet	nyug.	kelet	nyug.		
Junius									
15 Vasár.	E 1 Sz. Hár.	E Trin	36 1 Mindsz	17 Eti	4	4	7 56	10 26	7 41
16 Hétfő	Just na. Ben.	Igazka	4 Metrophus	18 Igaz	4	4	7 57	10 51	9 0
17 Kedd	Adolf. Rainer	Rajna	5 Dorothus	19 Adol	4	4	7 57	11 14	10 12
18 Szer.	Marcellian	Szeretke	6 Visarion	20 Mar	4	4	7 58	11 35	11 23
19 Csüt.	Ur napja	Gyárfás	7 Theodot	21 Gyá	4	4	7 58	11 56	12 30
20 Pént.	Silverius, Fl.	Flóra	8 Todor	22 Flór	4	4	7 59	*	1 37
21 Szomb.	Alajos, Dem	Dömke	9 Alexius	23 428	4	4	7 59	12 18	2 41

Holdnegyed : C Utolsó negyed 19-én, 3 óra 28 percz reggel.

TARTALOM.

Duka Tivadar (arezkép). — Hoszád megyek. *Fejes István.* — Delcejs álom (Mesmerismus). — Pozsony (4 képpel). *Zombory Gusztáv.* — Természettani katekismus (folytatás). — Az ember és a pápiros. *Szeberényi Lajos.* — Történelmi kalászatok X—XI. (Folytatás). *Lehoczky Tivadar.* — Egyveleg. — **Tarház:** Irodalom és művészet. — Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Közintézetek, egyletek — Közlekedés. — Balesetek, elemi csapások. — Mi újság? — Nemzeti színházi napló. — Budai népszínház. — Sakkjáték — Szerkesztői mondanivaló. — Heti nap ár

VASÁRNAPI UJSÁG
és
POLITIKAI UJDONSÁGOK

1862. évi első félévi folyama junius végével lejárván, tisztelettel kérjük t. cz. féléves előfizetőinket, hogy előfizetéseiket idejekorán megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési föltételek:

1862-ik évi második félévre postán küldve vagy Budapesten házhoz hordva:

A Vasárn. Ujság és Polit. Ujdonságok együtt félévre (jul.—dec.) 5 ft. — kr. Csupán Vasárnapi Ujságra félévre (juli—december) 3 „ — „ Csupán Politikai Ujdonságokra félévre (juli—december) 2 „ 50 „

Tíz előfizetett példányra egy tiszteletpéldánnyal kedveskedünk. — A pénzes levelek bérmentes küldése kértetik. — Pest, juniusban 1862.

A Vasárnapi Ujság és Pol. Ujdonságok kiadó-hivatala
(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt)

Melléklet: Előfizetési fölhívás az Üstökös 1862. évi juli—decemberi folyamára.

Melléklet: Előfizetési fölhívás azon olvasóink számára, kik csupán a Vasárnapi Ujságra vannak előfizetve.

Felelős szerkesztő Pákh Albert (lak.: magyar-utca 1. sz.)

Pest, junius 22-én 1862.

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében 1 1/2 iven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten hazhoz küldve vagy postal uton külön a Vasárnapi Ujságra félévre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. ujpénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó. (Szerkesztőségi szállás: magyar-utca 1. szám.)

Egressy Gábor.

Nem csak első rangu, de maholnap már legrégebb színművészeink egyike, ki csaknem egyedül áll még fenn azon régibb színész-nemzedék tagjai közül, kik a hazafiai lelkesedésen kívül valódi művészi hivatottságot és öntudatot is hoztak magukkal. S mindamellott oly munkabíró erőben s oly folytonos fejlődésben s tanulmányozásban szemlélhetjük ma is érdemekben gazdag veteránunkat, hogy e körülményt hazai színművészetünkre nézve mindenki örvendetes nyereségnek tartja. A Vasárnapi Ujság eddigi folyamaiban gyakrabban volt alkalmunk, e jelesünk érdemeiről s irodalomművészeti hatásáról emlékezni, s egy izben szinpadai jelmezképben is bemutatottuk. Meg vagyunk győződve, hogy olvasóink épen oly érdeklől fogadandják, ha most hiven talált arczképével s életrajzával teljesebb adataival kedveskedünk.

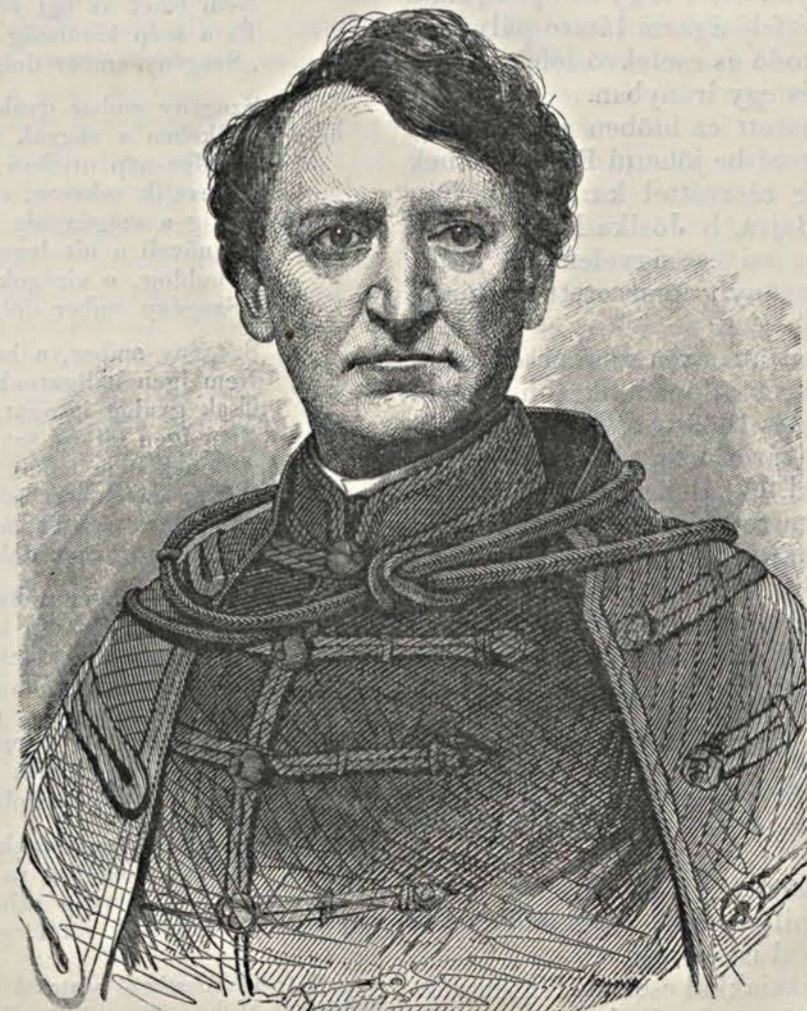
Egressy — régi családnevén Galambos — Gábor, Béni testvérbátyja, született Borsodmegyében, Lászlófalván, 1808. nov. 3. Atyja, Pál — Palóczy Lászlónak egykori iskolai tanára, — reformatus pap volt; korában és körében híres egyéniség: hitazonoki jeles tehetőségéről, hatalmas dörgő hangjáról, zenészségéről (játszott zongorát, hegedüt és fuvolát), és vasjelleméről. Mikor ez utóbbi a külföldi akadémiaírókról hazatérőben volt: hangja Bécsben csodálat tárgya lón, s az ottani cs. opera-házban azonnal helyet ajánlottak számára, mit azonban ő visszautasított. Az apa ezt gyakran emlegette, s a fiuk soha el nem felejtették. — Anyai nagyapja: a nagy tudományu Komjáthy Abraham volt; Kazinczy Ferencnek kor- és ügytársa, s egyike a magyar akadémiai tagságra kezdetben kijelölt tudósoknak.

Egressy Gábor Miskolczon járt iskolába: 1817—1826. Ez időben épült és nyílt meg ott a legelső állandó magyar színház, melyben előbb Láng Ádám és Nagy János, majd Czelesztin és Székely társulataik működtek. Atyja az egyházi pályára szánta, a mitől ő eleinte nem is volt épen idegen; azonban a

legelső szindarabok, miket előadatni látott, a színház falait rá nézve oly bűvös körré varázsolgát, melyből többé ki nem szabadulhatott. Bucstól vón tehát az iskolától, azon szándékkal, hogy a színészeti pályára lépjen, szülői tudtán kívül, sőt akarata ellen is. Czelesztin, kinek magát előbb felajánlotta, a 17 éves, tógás diákot elutasítá. Ekkor Rácz Sándor nevű színészhez folyamodott; és azután a fiuk és kezdő színészek ezen becsületes gyámajja, saját költségen vitte őt magával az ifjabbik Láng társulatához Rozsnyóra, hol Egressy Gábor legelőször lépett szinpadra, Gombos Imrénék „Szent a törvény, szent az esküvés“ című szomorujátékában, egy fegyveres szolga szerepében, 1826-ban, május hónapban. E nap, ez idén harminczhatodszor fordul elő Egressy G. színészi életében.

E 36 év alatt Egressy G. bejárván Magyar- és Erdélyországot, összesen hatvan községen működött. Legyen elég ezek közül csupán az állandó színházzal bíró helyeket megnevezni; ezek: Pozsony, Sopron, Győr, Balaton-Füred, Pécs, Kassa, Eperjes, Miskolcz, Debreczen, Arad, Temesvár, Szeged, Szabadka, Kecskemét, Szatmár, Kolozsvár, Buda, Pest. Mely adatból az tünik ki, hogy Magyarországon eddigelő 18 állandó színház van.

1828-ban Miskolczon lett tagja azon erdélyi dalszínész-társulatnak, melyet ettől fogva Abaujmegye rendei, és Kassa városa öt éven át tartottak fenn, báró Berzeviczy Vincze, és gróf Csáky Tivadar intendaturáik alatt. E társulat vezértagjai voltak: Szentpétery, Megyeri, Szerdahelyi, Szilágyi, Udvarhelyi, Páli; jelesebb nőtagjai: Kántorné, Déryné, Kubayné. Egressy G. ez időtől fogva más társulathoz soha sem tartozott. Ebből nótte ki magát azon társulat, mely a pesti magyar színházat megnyitotta, s melynek tagjai immár mindnyájan kidöttek, azon kívül, a kiről ez adatok szólnak, ki egymaga látható még egy újabb színészi nemzedék munkabíró sorában, élő emléketül színészünk egyik nevezetes korszakának. E harminczhat év alatt E. G.

EGRESSY GÁBOR.

+1866.